

Tien jaar
Kunst
V.L.L.

Special > Mei 2007 > Oplage 2000
Uitgave Sandberg Instituut, Amsterdam
deverenigdesandbergen

Zoveel moois, het doet pijn aan je ogen

Tien jaar de Kunstvlaai, begonnen in 1997 in een hal en uitgegroeid tot een kunstbeurs in alle hallen en in het park van de Westergasfabriek, voor mensen die kunst zien als een zoektocht. En waarover dagblad Trouw schreef: 'Voor wie van kunst houdt buiten de vastgestelde maten.'

Tien jaar een platform voor talent. Een vijver met nog onbekende vissen. Vanwege de tien jaar Kunstvlaai trakteert de Kunstvlaai stichting op vlaai! Vlaai is gebak, afkomstig uit Turkije en later uit Limburg. Oorspronkelijk bestond de vlaai uit een bodem van broodrestjes waarop vruchten werden gelegd. Gebak voor arme mensen. Voor onze gratis vlaai moet je de bon invullen.

De eerste Kunstvlaai was een reactie op de zwetevrije kaas die toen te zien was op de KunstRAI, tegen de arrogantie van de RAI. De krant Het Parool noemde dat zo: 'Terwijl bij de KunstRAI brave kunstliefhebbers zich langs de geordende kunst voortbewegen, laat hip en kunstminnend Amsterdam zijn gezicht zien bij de Kunstvlaai aan de andere kant van de stad.'

Je afzetten tegen iets is een goed begin voor een nieuwe ontwikkeling.

Thans zijn we vrienden.

Bezoekers van de KunstRAI/Art Amsterdam mochten op zondag 7 mei 2006 gratis naar de Kunstvlaai, omgekeerd kon het nog niet. Op de Kunstvlaai zie je presentaties van kunstenaarsinitiatieven en masteropleidingen, geen galeries. Een kunstenaarsinitiatief is een kunsthall in een kraakpand of in een tijdelijke behuizing geleid door kunstenaars.

Het is een mengeling van idealisme en gezond eigenbelang.

Het verschijnsel kunstenaarsinitiatief is ontstaan in de jaren zeventig. De Kunstvlaai kun je zien als het visueel jaarcongres voor kunstenaarsinitiatieven en de masteropleidingen zonder thematische dwangbuis. Je moet erbij zijn geweest. Aan Kunstvlaai nummer 6 deden zo'n 65 kunstinstellingen mee, met 400 kunstenaars, met 14.000 bezoekers. Kunstvlaai 7 opent in mei 2008, Westergasfabriek, met als extra: duizend dichters. Kunstvlaai 8 vindt plaats in China.

Moet in China de naam Artpie of Artcake worden, of heb je een beter idee? Mensen met een idee krijgen gratis het boek 40 Brieven aan jonge kunstenaars. Voor deelname aan de Kunstvlaai kunnen alleen kunstenaarsinitiatieven zich aanmelden. Voor de laatste Kunstvlaai meldden zich enkele valse initiatieven aan, dat kan niet, tenzij zij zich verenigen tot een club van geweigerden en een prachtig plan hebben. De Kunstvlaai noemt zichzelf een kunstbeurs maar het is een anarchistische vrijplaats voor kunstenaars.

Tien jaar Kunstvlaai, veel moois, het kan pijn aan de ogen doen. ■

Jos Houweling
Directeur Sandberg Instituut
en oprichter van de Kunstvlaai

Zie voor verdere informatie:
www.Kunstvlaai.nl

In deze, speciaal aan de Kunstvlaai gewijde Verenigde Sandbergen, vijf kunstenaars die ooit op de Kunstvlaai hun carrière zijn begonnen. Wat hebben ze eraan gehad? En waar zijn ze nu? 1: Johanneke Meester

Het pistooltje van Joanneke Meester Keihard schieten op iets kwetsbaars

door Lucette ter Borg

Zeij je 'het pistooltje', dan zeij je Joanneke Meester. Wie had het er niet over tijdens – en ook vooral vóór de Kunstvlaai van 2004? Het pistooltje van Meester was gesneden uit de eigen buik van de kunstenaar en met naald en draad bewerkt tot een minuscuul roze kunstwerkje met donkerrode stiknaden. Het had de vorm van een pistooltje, het wás een pistooltje, zonder kogels.

Meester haalde er alle publiciteit mee binnen voor de Kunstvlaai van dat jaar. Bij de ingang van de Gashouder kwamen mensen speciaal voor 'dat' pistooltje. En rondom de wit gespoten stalen kast, waar in formaldehyde het pistooltje dreef, dromde het publiek samen.

Aan een keukentafel in een verbouwde drukkerij in Amsterdam, omgeven door kindertekeningen en een sieradendoosje met een tand op weg naar de Tandentee, zegt Meester nu: 'Alle vragen die op dat ogenblik in de maatschappij speelden, kwamen samen in het pistooltje. Ik wilde iets maken dat op het grensgebied zat tussen geweld en kwetsbaarheid. Ik maakte mezelf er kwetsbaar mee. Ineens was ik niet alleen dader, kunstenaar, maar ook slachtoffer. Maar doordat je je kwetsbaar opstelt, wordt er ook op je geschoten – keihard.'

Mensen zeiden dat ze een aandachtstrekster was. Dat het waanzin was wat ze had gedaan: uit eigen buik een kunstwerk maken! Er waren columnisten die op haar inhakten, die zeiden dat ze met geweld flirtte zoals kinderen op internetgames met geweld flirten – doen alsof, maar nooit echt. Er belde een cameraploeg van RTL4: of ze even haar blouse omhoog wilde doen zodat zij haar buik konden filmen. Maar er waren ook mensen die het prachtig vonden, ontroerend, vertederend, verwarrend.

Na het pistooltje ging het snel. Ze kreeg samen met Stefanos Tsivopoulos een tentoonstelling aangeboden bij kunst ruimte Safe in Dalftsen. Ook werd ze opgepikt door de galerie van Jaap Witzhausen die Meester in Londen, New York en Parijs promoot. 'Ik denk dat het goed gaat komen,' zegt zij

vol vertrouwen. 'Ik krijg nu zoveel opdrachten en uitnodigingen voor festivals en tentoonstellingen in binnen- en buitenland.'

Ook na het pistooltje is Meester het grensgebied blijven opzoeken van maatschappelijke taboes. Voor haar nieuwste videoportret *Playground* werkt ze samen met kinderen van ongeveer vijf, zes jaar oud. 'Kinderen die nog in een half bewuste fase zitten,' zegt ze. Op een ondergrond van zwart skai omtrekken naakte kinderen hun lichaam met krijtverf, het materiaal dat de technische recherche gebruikt bij het aftekenen van slachtoffers op straten of stoepen. 'Met de lijn die de kinderen om hun lichaam trekken lijkt het of ze zichzelf omtrekken, maar in feite tekenen ze in onschuld hun eigen slachtofferschap.' Op de wand waarop het tekenproces wordt geprojecteerd zijn de gezichten en geslachtsdelen van de kinderen ingekrast. 'Kinderen moeten tegenwoordig zó worden beschermd tegen het kwaad van ouderen dat het niet meer mogelijk is om hun naakte schoonheid te vertonen,' zegt Meester.

Playground is nog niet voltooid. Maar de beelden die zij nu al laat zien op haar laptop in Amsterdam zijn wonderschoon en ontroerend. De tekeningen zijn kinderlijk virtuoos. En het belangrijkste: alles is kwetsbaar, net als het pistooltje dat was. ■

Toen was er... Echte Kunst

“De Kunstrai is voor de Nederlandse kunst wat de HISWA is voor de botenbezitter. Een professionele uitstalling van zeevaardige, computergestuurde zeilmonsters die nooit lijken te kunnen zinken.

Niet de Kunstrai houdt een pleidooi voor de geïnspireerde vlottenbouwers. De wens ‘Behouden Vaart!’ is geen lege wens. Met kapseizen moet wel degelijk rekening worden gehouden.

Niet de Kunstrai houdt een pleidooi voor het avontuur dat kunst kan zijn. Het toont vloten van met stukjes touw en vernuft aaneengevlochten restmaterialen. Vloten waarvan de zeewaardigheid wordt bepaald door de navigatiekunsten van de bemanning.

De Kunstrai vaart op zeeën die reeds lang geleden in kaart zijn gebracht. Reders die liever thuisbleven bepalen vanachter hun bureau de koers.

Op Niet de Kunstrai laten wij de zeelui aan het woord. De zee waarop wij varen is onvoorspelbaar en ontsnapt aan de aandacht van de cartografen.

Op Niet de Kunstrai wordt werk vertoond van onafhankelijke kunstenaars en kunstenaarsorganisaties. Wij beloven u Echte Kunst. Door kunstenaars gemaakt en gepresenteerd.”

Uit het persbericht voor de eerste Kunstvlaai/Niet de Kunstvlaai/Niet de KunstRAI, maart 1997 ■

Kunstenaarsinitiatieven: beloftes voor een elektrificerend continuüm De smaak vervluchtigt nooit

Zo door en door verknoopt als kunstenaarsinitiatieven zijn met hun gebouw, zo ontvullend moet de uitnodiging van de Kunstvlaai in sommige gevallen overkomen. Deelname dwingt de organiserende kunstenaars om volstrekt los van de basis toch de identiteit gestalte te geven. ‘Meedoen is een test voor de vitaliteit.’

door Tineke Reijnders

Het is te lang en uitleggerig. Maar wat er in de loop van de tijd ook voor alternatieven zijn bedacht, het woord kunstenaarsinitiatief wordt door niets overtroffen. Het heeft op het even toepasselijke Engelse artist-run-space zelfs vóór dat het ondubbelzinnig verwijst naar het primaat van de kunstenaar, die uit het niets iets heeft doen ontstaan. Een platform voor de kunst. En net als een schilderij en of een installatie, is ook een kunstenaarsinitiatief een schepping.

Als een kunstenaar op eigen houtje of samen met gelijkgezinden een kunstruimte van de grond tilt, eraan bouwt, erin programmeert en het publiek in beweging brengt, zet hij (of zij) een artistiek statement neer. Wat hier gebeurt valt onder eigen beheer. Een kunstenaarsinitiatief is autonoom en rebels, eigenzinnig en dwars, het ontleent zijn dynamiek aan een diepgevoelde behoefte om tegen de draad in te gaan, tegen de geijkte structuren in de kunst en de maatschappij, tegen de commercie en tegen het mainstream gedachtengoed. De eigen condities, uitgekristalliseerd of nog in wording, bepalen het patroon. Het spreekt vanzelf dat die condities onderhevig zijn aan de tijdgeest. De kunstenaarsinitiatieven van nu zijn een antwoord op deze tijd. Ze wortelen anders in de samenleving dan de kunstenaarsinitiatieven die zich vijftig jaar geleden ontfermden over leegstaande fabrieken. Maar wat onveranderd is gebleven is de hechting aan de ruimte. Die ruimte is immers een risicovol ‘bezit’, vaak gekraakt of op fragiele voorwaarden gehoord, maar niettemin door en door geëigend en

aangepast aan de context van het zelfbeheer. Vroeg of laat zijn daar onderhandelingen mee gemeoid geweest met de lokale gemeente.

Of het nu gaat om gedogen en vervolgens legaliseren zoals begin jaren tachtig bij De Fabriek in Eindhoven, Lokaal 01 in Breda en W 139 in Amsterdam, of om het continu repareren van vernielingen door hangjongeren zoals bij Agentur in het Amsterdamse stadsdeel De Baarsjes, of om de rek van politieverordeningen ten opzichte van de openbare licht- en geluidshows die Planetart vanuit een piepklein pandje Enschede in pulseert - de emotionele verbondenheid van de plek stijgt door de noodzakelijke buitenartistieke verdedigingsinspanning. Het huis, de fysieke behuizing is in belangrijke mate vormgevend voor de identiteit van het kunstenaarsinitiatief.

Er zijn ruimtes met een grootse allure. Het voormalige vaudevilletheater waar W 139 in huist beschikt over een maatvoering die iedere tentoonstelling in een extra beduidend licht stelt. De strakke rijen gietijzeren peilers van de oude sigarenfabriek waarin Willem II in Den Bosch is gevestigd, zijn dermate dominant dat ze van iedere exposant of curator onontkoombaar een beslissing vergen. Regelmatige bezoekers hebben in de loop van de tijd de meest uiteenlopende ruimtelijke oplossingen kunnen ervaren.

Een van de meest speelse indelingen is bedacht door Miklos Beyer. Hij transformeerde de hele ruimte tot een grote flipperkast, waardoor de looproute langs de kunstwerken het effect had van een spannend traject.

De meest dichterlijke en sprookjesachtige transformatie is zonder twijfel die van de Amerikaanse performancekunstenaar Joan Jonas geweest. Met behulp van theatrale middelen als licht en gaasdoek wist zij een diep perspectief te ontlokken aan het gietijzeren ‘bos’ dat de geheimzinnige setting bleek voor haar associatieve en fictie-beladen gedaantewisselingen.

Kunstenaarsinitiatieven zijn dus volledig vergroeid met hun ruimtelijke mogelijkheden. En ook met hun lokale positie, want je vindt ze door het hele land verspreid. Vooral in steden waar veel kunstenaars wonen of een directe uitstroom van de kunstopleidingen bestaat, zijn ze te vinden, klein of groot, van korte duur of blijvend. En een enkele keer is een kunstenaarsruimte het resultaat van een toevallige ontmoeting tussen een visionaire kunstenaar en verse leegstand.

Als Dalfsen niet op het toppunt van de koude oorlog een nieuw gemeentehuis had gekregen met atoomvrije schuilkelder en als Pim Voorne niet zijn zinnen gezet had op een eigen kunstruimte juist op het moment dat de schuilkelder zijn functie verloor, was Safe nooit een niet-te-missen adres geworden.

In de meeste gevallen is de ruimte dermate de onvervreemdbare basis van een kunstenaarsinitiatief dat het ophoudt te bestaan als de ruimte moet worden verlaten. Zo werd het Arnhemse kunstenaarsinitiatief Oceaan tot stoppen gedwongen omdat de eigenaar de ruimte opeiste voor de nieuwe functie: een spijkerbroekenwinkel. De gemeente was zich bewust van het gat dat voelbaar zou zijn in het culturele aanbod van Arnhem, en droegen de organiserende kunstenaars - Hester Oerlemans en Niek de Jong - vervangende ruimtes aan. Maar deze twee kunstenaars vervolgden liever hun persoonlijke carrière, de één ging naar Amsterdam, de ander naar Berlijn. Het heroïsche Oceaan is alleen nog in c.v.’s terug te vinden. In dat van Mark Manders bijvoorbeeld of van Roelof Mulder, die de eerste Rotterdamse Designprijs won voor het grafisch ontwerp van Oceaan’s laatste boek.

Aan het legendarische Aorta in de Amsterdamse Spuistraat kwam in 1988 een eind doordat de gemeente het pand opeiste voor nieuwe woningbouw. Intussen was de drijvende kracht van Aorta, Peter Giele, al bezig Club RoXY op te richten en had Aorta, het initiatief met de meest magische ruimtelijke indeling ooit (er zat in de voormalige drukkerij van het Algemeen Handelsblad een reusachtige vide) zijn voortbestaan al enige tijd gerekend met hulp van gastcuratoren.

Anderzijds zijn er ook voorbeelden van kunstenaars die hun initiatief op een andere plek hebben voortgezet. Nadat de Hoornse fabriek in zoetwaren begin jaren tachtig was afgebroken, zette het Dropkollektief de activiteiten in eerste instantie voort als Droparchieef. Een aantal jaren later wist Joep Neefjes de hand te leggen op een zestiende-eeuwse kapel, die aanvankelijk als De Achterstraat en later als Sandberg II voor installaties werd benut en vanaf de eeuwwisseling voortleeft als Hotel Mariakapel, bestemd voor internationale uitwisseling op basis van artist-in-residency.

Voor de kunstenaars van nu zijn er geen kraakbare bouwkundige juwelen meer. De binnenstad is uit

ontwikkeld en wat in Amsterdam en andere steden bruikbaar is als ateliergebouw, wordt onderdeel van het gemeentelijke broedplaatsenbeleid. Met dit beleid compenseerde de lokale overheid de betreunde afbraak van panden die door kunstenaars werden beheerd, zoals de Kalenderpanden en Vrieshuis Amerika in Amsterdam. Gemotiveerd door betaalbare atelierhuur kozen de meeste kunstenaars voor de individuele praktijk. Daarmee hebben ze het initiatief uit handen gegeven.

Nadat daar onvermijdelijk een periode van lethargie op volgde, doet zich sinds enige tijd de sprankelende opkomst voor van splinternieuwe kunstenaarsinitiatieven, met name in Eindhoven en in Amsterdam. Het is weldadig om mee te maken hoe kunststudenten en kunstenaars het heft weer zelf in handen nemen en alles willen halen uit een informele, onafhankelijke trial-and-error aanpak. Opvallend is het belang dat deze jongeren hechten aan persoonlijke ontmoetingen. Openingen zijn bepaald geen kille vernissages meer, maar gelegenheden om te praten en te feesten, te zoenen en te dansen, bij voorkeur verlevendigd door performances en optredens van bands. De jonge initiatiefnemers moeten zich echter wel tevreden stellen met tijdelijke, bescheiden ruimtes, want de luxe van kraakbare grote panden op een mooie locatie is ten ene male voorbij.

Maar een groep als S.A.C. (Schijnheilig - herinnering aan een pandje aan de Heiligeweg -Artistieke Coöperatie) laat zich niet uit het veld slaan en blijft, nadat de ene na de andere gekraakte ruimte met veel tamtam volgeprogrammeerd en noodgedwongen weer werd verlaten, van zich doen horen. De smaak van de autonomie vervluchtigt niet. Die hecht zich maar al te graag aan het volgende onderkomen.

De hechting aan de fysieke behuizing is de basis van ieder kunstenaarsinitiatief. Los van een enkel kabel- of internetinitiatief heeft iedere groep die zich een gemeenschappelijke ruimte toeëigende en er tentoonstellingen en optredens organiseerde, een artistieke identiteit tot ontwikkeling gebracht die samenhang met de coördinaten en de geschiedenis van de ruimte.

Neem de eerste grote groepstentoonstelling in W 139, 'Dertig man kunst'. De contouren van het theater waren nog aanwezig, maar duidelijk onderhevig aan een proces van verval. Daartegenover betekende de transformerende en bouwlustige hand

van de kunstenaars een proces in constructieve richting. Geen wonder dat de kunstenaars gehoor gaven aan de - democratisch geformuleerde - richtlijn dat er geen kant en klare objecten werden getoond, maar proceskunst, zodat de tentoonstelling er iedere dag een beetje anders uit kwam te zien.

Zo voegde Walter Carpay, toen nog student aan de Gerrit Rietveld Academie, iedere dag een ander motiefje toe aan zijn schildering. De onbedoelde drippings waren een gevolg van de atmosferische omstandigheden. Omdat het binnen vroom wilde de verf niet drogen. Dat het sneeuwklompje goed bleef staan, was ook weer toe te schrijven aan de couleur locale, het weer was zachter geworden.

Jan Verburg woonde in een kraaiennest, halverwege de hanebalken. Met stro in de schoenen probeerde hij zich warm te houden, onderwijl op de naastgelegen wand een uitslaand vuur schilderend. Een aantal jaren later verscheen er door toedoen van Martin Grootenboer een reusachtige onderzeeër als tentoonstellingscontainer. Ook een ballet van betonmolens of een daadwerkelijke crash tussen twee personenauto's behoorden tot de jongensdromen die werden uitgelokt door de ruimtelijke condities. En natuurlijk door het eigen beheer, gekoppeld aan het vertrouwen, door de ene kunstenaar geschonken aan de andere.

Dat vertrouwen of die positieve verwachting viel ook Joost Conijn toe, toen hij rondtourde in De Fabriek in Eindhoven. Hij probeerde er zijn capsulefiets uit en ook het vierwiellige voertuig waarbij zijn lichaam als as gebruikte. Toen Conijn terloops iets liet vallen als: ik denk dat ik ook een vliegtuig ga maken, werd dat meteen serieus genomen. Hij kreeg alle support in het jaar dat hij op het dak van De Fabriek een vliegtuig in elkaar zette; in 2000 is de oranjeverfde vliegmachine binnen in De Fabriek voor het eerst aan het publiek getoond, evenals de eerste versie van zijn film 'Het Vliegtuig'.

Voor de eerste kunstenaarsinitiatieven uit het begin van de jaren tachtig voelden zich met hun ruimbemeten vrijplaats overwinnaars op de maatschappij. In de tweede helft van de jaren zeventig was er in steden als Nijmegen en Amsterdam veel actie gevoerd voor woonruimte en botsingen met de politie waren aan de orde van de dag. In de hoofdstad speelden bovendien de ontruiming en afbraak van de Nieuwmarktbuurt en het Waterlooplein een activerende rol op het burgerprotest. Kraken was de

aangewezen manier om in een stad waar letterlijk geen ruimte was voor jongeren, onderdak te organiseren voor je eigen generatie.

Voor jonge kunstenaars kwam daar nog eens bij dat de samenleving niet erg ontvankelijk was voor hun kunst. Het galerieaanbod was gering en voor de Beeldende Kunstenaars Regeling, een sociaal substituut voor de vrije markt, kwam men pas na twee jaar eventueel, na jurering, in aanmerking.

Zelf voorzien in zowel eigen ruimte als eigen artistieke voorwaarden bracht dus een ongekende vrijheidsbeleving teweeg. Zelfbewust gaf men de eigen ruimte de geuzennaam, ontleend aan het adres of aan de vorige functie. Een kleine greep: 'De Fabriek' verwijst naar het gebruik als sigarettenfabriek. 'Peninsula' naar de nauwe steeg in Eindhoven waarmee de vroegere ruimte verbonden was met de straat. 'Lokaal 01' naar een aanduiding op een bouwtekening, het toenmalige 'Hooghuis' in Arnhem naar de lokatie boven de Chinees. 'Ocaan' naar de straatnaam 'Eiland'. VHDG (Voorheen De Gemeente) in Leeuwarden naar het opschrift boven de kerk. De Vishal in Haarlem naar oud gebruik. W 139 naar Warmoesstraat 139 en KW 14 in den Bosch naar Korte Water 14. Zelfs in de naam van het Rotterdamse V2, het enige kunstenaarsinitiatief dat ervoor koos om als erkende Instelling (voor de Instabiele Media) verder te gaan, is nog het adres herkenbaar waar het ooit begon: Vugterstraat 234 in Den Bosch.

Zo door en door verknoopt als de kunstenaarsinitiatieven zijn met hun gebouw, zo ontvankelijk moet de uitnodiging van de Kunstvlaai in sommige gevallen overkomen. Deelname dwingt de organiserende kunstenaars om volstrekt los van de basis toch de identiteit gestalte te geven. Een zwakgebod is de 'eigen ruimte' met informatie over de activiteiten thuis. Meedoen is een test voor de vitaliteit, die nooit constant is, maar in de loop van de tijd steevast pieken en dalen kent. De pieken hangen vaak samen met de dynamiek van die ene leider, die behalve over grote kennis van kunst en kunstenaars ook over een onwaarschijnlijk doorzettingsvermogen moet beschikken. De dalen met momenten waarop de rek eruit is en de actieve mensen naar vervanging zoeken.

In de afgelopen tien jaar zijn het vaak eenlingen geweest die de kar hebben getrokken. Yvonne Hamstra (van De Fabriek) wist een paar jaar geleden een groot aantal kunstenaars ertoe te bewegen om

aan de Kunstvlaai een indrukwekkend plateau vol absurdistische mensenpoppen bij te dragen. En ook het bescheiden Safe wist een paar maal groots uit te pakken.

W 139 mag door de jaren heen de nooit aflatende steun hebben genoten van de 'founding father' Ad de Jong, het initiatief is als eerste in de jaren negentig begonnen met het aanstellen van een directeur. Maar ook bij informeler gerunde ruimtes is het in de praktijk slechts één persoon die alles doet. Zo heeft Artis in Den Bosch jarenlang op hoog niveau gefunctioneerd dankzij de visionaire Jacqueline Kostermans. Opmerkelijk is dat zij haar creativiteit, nadat ze in Artis was gestopt, op beleidsniveau heeft voortgezet en niet als beeldend kunstenaar.

In het algemeen houden kunstenaars op zich voor anderen in te zetten als zij de noodzaak voelen om in rust zich weer aan eigen werk te kunnen wijden. Daarom hield bijvoorbeeld Joseph Semah op met Makkom in Amsterdam en Kinke Kooi met Hooghuis. Maar iemand als Marjan Teeuwen die nu al voor de vijfde keer een grootse groepstentoonstelling heeft georganiseerd in de prachtige zalen van een voormalig Provinciegebouw in Den Bosch, kiest het thema in samenhang met haar eigen artistieke positie. Haar tekeningen kregen een plaats temidden van de beste Nederlandse tekenaars en haar foto's temidden van Nederlands beste fotografen. Met 'De Ontdekking van de Traagheid' onderzoekt ze deze maanden het grensgebied tussen film en foto, haar grensgebied.

Ongetwijfeld is het zo dat sommige kunstenaars neigen naar isolement en anderen houden van samenwerking. Die laatste gaat het minder om het product, maar meer om het 'vooruit helpen van de kunst'. Onlangs werd de Giele-ring uitgereikt. Deze is bestemd voor een 'kunstenaar die je altijd 's nachts voor de kunst uit bed kunt bellen'. De ring was in handen van Kees Brienen en ging over naar Ad de Jong. Er wordt een mentaliteit mee geëerd die uitzonderlijk is, maar niettemin van alle tijden. Plan B, Horse Move Project Space, S.A.C. Agentur, Artwalk, de Chiellerie zijn jonge beloftes voor een elektrificerend continuüm. Zij helpen niet alleen de kunst of hun generatie vooruit, maar vormen met hun fysieke verankering in de stad een factor die het stedelijk weefsel laat vibreren. ■

Altijd zelf het heft in handen willen nemen? Ontwerp dan nu je eigen Kunstvlaai. Hoe ziet jouw ideale Kunstvlaai eruit als je de beschikking hebt over een ruimte zo groot als je woonkamer? Wat laat je er zien, hoe richt je het in, en wat doe je met die oude bank met die hond erop tegen de muur?

Ontwerp je eigen Kunstvlaai Kunstvlaai op Kamers

Voorstel 1

'Lieve Sandbergers,

Als ik aan het woord Kunstvlaai denk, denk ik gelijk aan de verdeling. Een vlaai eet je niet alleen op. Bij een lekker stuk vlaai wil je ook nog eens extra lang genieten. Bij een ruimte zo groot als een woonkamer (maar een klein stukje vlaai) is het dus zaak om deze zo groot mogelijk te laten zijn en zo lang mogelijk te laten duren. Ik zou de ruimte verdelen door een labyrintisch pad te ontwerpen dat alsmat kronkelt door de woonkamer. Een pad van aan elkaar geregen banen bruin bakpapier dat 50 cm boven de grond hangt. Deze rijen bakpapier zijn bijvoorbeeld met crêpetape aan het plafond bevestigd. Een pad dat maar ongeveer 7,5 cm breed is, maar door zijn flexibele plooirok-structuur kan een mens er doorheen lopen.

Steeds in cirkels draaiend kom je elkaar tegen. Je moet langs elkaar schuifelen met alleen lagen van papier tussen jou en de andere toeschouwer. In deze wanden van papier zijn ingrediënten van de woonkamer verweven; bladeren van een plant, het telefoonnummer dat je snel op een papiertje hebt geschreven, de afstandsbediening. De werkelijkheid van de woonkamer wordt vertekend.

De onvermijdelijke beschadigingen die ontstaan zijn als muizenhapjes in de lekkernij. Aan het eind van dit gelaagde gebak komt men opgelucht bij de rode vlaaivulling: een lounge-achtige baarmoedercocon waar alle aandacht uitgaat naar de functie van de woonkamer. Lui en lekker op de bank eten, kijkend naar een groot beeldscherm met live opnames van voorbijschuifelende voeten die het centrum van de woonkamer proberen te bereiken. ■

Groet,
Jennifer Kanary

Voorstel 2

'Mijn eigen woonruimte, een Kunstvlaai?

Fantastisch! In mijn eigen huis was ik al met de grote sloop begonnen. Allereerst heb ik het akelig moderne stucwerk van mijn muren verwijderd, dat zich verdeeld heeft over mijn vloer. Deze vloer is bedekt met acht Oosterse tapijten. Hierop staat een rotte badkuip met inmiddels stilstaand water van drie maanden oud. Mijn ramen zijn dichtgespijkerd en aan het plafond hangt een kaal peertje dat mager-tjes schijnt in mijn donkere grot.

Precies zoals ik het wilde: mijn eigen Bulgaarse achterstandswijk.

Gaarne zou ik in deze ruimte tentoonstellen, deze ruimte uitbreiden, er een tijdje in wonen zodat het ook de geur uitademt. Hieronder voeg ik één van de foto's toe van de fotosessie uit de hierboven genoemde afgeragde hoerenkeet. U zult niet veel zien van de ruimte, maar wel een vleugje van de sfeer die het uitademt. De mensen zijn dus ook belangrijk in de ruimte.

Benieuwd wat u ervan vindt. ■

Avé,
Nina Wijnmaalen

Voorstel 3

'Abzischen'

Materiaal:

- 1 Doodgewone woonkamer van 4.50m hoogte
- 1 Bank
- 1 Grote hond (voorkeur: Duitse dog)
- 1 Vitrine (maat voor 12 mensen) met gouden sleutel
- 1 Raam
- 1 Houten vloer (geen tapijt a/b)
- 1 Open haard
- 1000 Insecten
- 1 Sterk wit touw van 7m lengte
- 30 meter textiel of wit konijnenbont
- 1 Hardware engineer met apparatuur
- 1 Mobiele telefoon
- 2 Telescoop
- 1 Televisie
- 1 DVD speler
- 1 Beamer
- 1 Platenspeler
- 60 plaatjes met speciale liedjes(titels volgen)
- 1 DVD van het Rotterdamse Jongenskoor:
Jonathan S. zingt Bach-Cantate
BWV 82 'Ich habe genug'
- 1 Hakbijl, messen, grill, zaag, boor, kwasten,
haken en draad etc.

Vorbereiding:

1. Fluister zacht een liefdesgedicht in het oor van de hond en onthoofd de hond dan in staccato met de hakbijl
2. Gebruik het bloed als verf voor het plafond van de kamer
3. Hol de hond uit, snijd dunne biefstukjes uit het vlees en maak stokjes uit de botten. (Neem het boek van Albert Fish ter hand als je wilt weten hoe je de hond bereidt. Albert heeft meisjes gegeten, meisje of hond wat is het verschil?)
4. Naai uit de huid van de hond een slaapzak
5. Hang de hoofd van de hond als 'tête réduite' op een paal bij de boom waar de hond het liefst plast
6. Neem een bad
7. Steek de open haard aan en grill het vlees 'medium'
8. Word je sentimenteel? Luister dan naar Bohemian Rhapsody van Queen
9. Huilen en glimlachen mag, eten ook
10. Zet de bank rechtop en overdans zodat de bank op een monster lijkt. Maak uit de bank een

- voodoo-pop, gebruik daarvoor het witte konijnenbont. Je weet het al: knutselen als een kunstenaar dan maar! Gebruik de botten van de hond als torture voodoo-stokjes. Nu kun je met messen, met je voeten of met de stokjes, ieder-een pijn doen die jou ooit teleurstelde
11. Schilder het vensterglas wit (met witte nagellak graag!) en projecteer daarop de meest hartverscheurende berichten die er op je mobiele telefoon staan
12. Boor in het plafond en in de vloer een gat. Steek telescopen in de gaten. Zo kun je dag en nacht je burens observeren
13. Graaf een groot gat in de muur die grenst aan de slaapkamer van de buurvrouw, zo groot dat jij erin past. Dit wordt je slaapplek. Als je niet naar je eigen bed wilt, kun je hier in slaap vallen terwijl je luistert naar de ritmische ademhaling van je buurvrouw
14. Verlaat de kamer. Ga op jacht op mensen die je leuk vindt. Sluit deze in de vitrine op (levend!), draag de gouden sleutel om je nek. Zo kun je altijd iemand uit de kast halen als je wilt spelen of praten
15. Heeft de engineer de insecten elektrisch geanimeerd? Kunnen zij achter dansen in de ruimte? Laat ze dan vrij! Met een magneet kun je ze naar de juiste plek dirigeren
16. Zet de televisie aan. Zingt kleine Jonathan al 'Ich freu-eu-eu-eu-eu-eu-e mich auf mei-ei-nen tod'? Ja? Zet de televisie harder
17. Hang het witte touw op in het midden van de ruimte, teken een cirkel van 1m doorsnee op de grond. Precies in het midden van de cirkel hangt het touw
18. Let op de benedenburen. Hebben zij het huis al verlaten? Zaag dan de cirkel uit de vloer en bevestig deze zo dat ze een valdeur wordt
19. Aan het touw kun je nu de hele dag pirouettes draaien. Jonathan zingt voor jou de mooie Bach-Cantate, die je in een loop op televisie geprojecteerd ziet. Het touw kun je soms zacht om je nek doen, als je wilt masturberen. Besluit je toch om zelfmoord te plegen - welnu, je weet waar de knop is om de valdeur te openen. Vergeet echter niet een knoop om je hals te leggen, anders val je zomaar in de keuken van je benedenburen
20. Als je tijd hebt kun je ook nog afgietsels maken van de handen van de mensen in de vitrinekast

en deze op de muur plakken. Je kunt ze lenen en jezelf laten strelen of omhelzen

21. Opdracht voor de hardware engineer:

- A) Worden de burens met het telescoop geobserveerd: Peeping Tom van Superthriller
- B) Pirouetten: Strauss Schweige und Tanze uit opera Elektra
- C) Bij strelen op de muren: Magic moments van Perry Como
- D) Bij mishandelingen, bijten, slaan, snijden of schreeuwen tegen de voodoo-pop: Back it up boys: Peaches
- E) De houten vloer is een 'electromanica temperamenti sensibele' - dat wil zeggen de vloer zingt. Het tempo van de voeten op de vloer bepaalt het tempo van de liedjes. De stemming verandert het liedje, oké?

Begroting (in euro's):

1. Huur woonkamer Amsterdam:	1450.00
2 Rechten muziek (6 liedjes):	5400.00
3 Copyright sms-berichten:	700.00
4 Techn. Apparatuur (beamer, monitor, DVD-speler):	1600.00
5 Hardware:	4100.00
6 Vertoning DVD:	100.00
7 Hond + insecten:	950.00
8 Decor (bank, vitrine voor 12 mensen):	12000.00
9 Gereedschap (messen, boor, zaag etc):	1500.00
10 Telescoop:	1000.00
11. Honorarium kunstenaar:	6000.00
12 Honorarium engineer:	2000.00
13 Honorarium assistenten (4 stuks):	1600.00
14 Kosten dierenbescherming:	10000.00
15 Vergoeding burens:	1000.00
16 Publiciteit:	1450.00
17 Algemene kosten:	700.00
18 Financieringskosten:	1100.00
19 Overhead & Producersfee:	3000.00
20 Onvoorzien:	4000.00
	€ 39,650.00

Dag mensen ik kom niet op de Kunstvlaai volgend jaar, want ik blijf in mijn Wunderkammer, de vervanging voor alles op de Kunstvlaai, daar gebeurt het allemaal.

Dag kunst! Dag vlaai! ■

Carolina Feix

Het voorstel dat het niet haalde

'Beste Nancy,

Ik weet niet precies waarom, maar ik krijg allerlei ideeën over deze fictieve Kunstvlaai. Mag je meer dan één voorstel inleveren en is een tekstueel voorstel voldoende of willen jullie ook plaatjes zien? Is er in het laatste geval een deadline?

Grrr Hanneke'

Vervolg op het voorstel dat het niet haalde

'Als ik aan de Kunstvlaai denk, denk ik aan VEEL. Zoiets als shoppen op internet waarbij het onmogelijk is het hele aanbod te bekijken. Zou je dat wel willen, leidt het onherroepelijk tot waanzin. Het soort shoppen waarbij je niet per se bij alles lang stilstaat maar alles opzuigt en in je hoofd samenvoegt.

Ik probeer me voor te stellen hoe dat veel in één kamer past. De Kunstvlaai minimaliseren is het einde van de Kunstvlaai. Toch blijft het mailtje van Nancy door mijn hoofd spelen. Ik kom op de volgende drie gedachten. De eerste gedachte valt buiten de spelregels, maar ontstaat door de bank en de hond. Als de Kunstvlaai een doorsnede is van de (jonge) niet commerciële, pionierende kunst, zou je dat door kunnen trekken naar de uitstraling van de doorsnede van de Nederlandse middenklasse huiskamer, waarin de bank en Ikea misschien wel de rode draad vormen. Als je dan een flatgebouw zou nemen en de Kunstvlaai eens zou verhuizen in al de woonkamers van dit flatgebouw, hoe zou dat eruit zien?

Niet één kunstenaar per kamer maar blind verdeeld op basis van een bouwtekening het 'aanbod' van kunst verdelen. En vervolgens gaan kijken hoe al die huiskamers heringedeeld en verschoven moeten worden om de kunst erbij te passen. Lijkt me geweldig om op zo'n Kunstvlaai rond te lopen.

Gelukkig is de Kunstvlaai wat minder afgebakend van aard. Ik kan me twee alternatieven voorstellen waarbij de Kunstvlaai toch echt in één kamer plaatsvindt. Ik neem weer de flat of misschien een groot kantorencomplex als uitgangspunt en laat er een schaalmodel van maken. Precies passend binnen de hoogte van een Nederlandse huiskamer. Dit model zet ik midden in de kamer. Alle spiegelramen zijn van buiten te openen en daarachter zijn de ontelbare werken van de Kunstvlaai, ook op schaal.

Om het model heen leg ik matjes neer zodat mensen de lagere etages op de knieën zittend kunnen kijken. Ze kunnen pauzeren en op mijn bank zitten. Daar ligt dan op een salontafel een naslagwerk zo dik als drie Amsterdamse telefoonboeken, in één enkele oplage en thee met koekjes. Het naslagwerk bevat de plattegronden van het gebouw, de vluchtroutes en alle andere extra informatie die van buiten af niet te overzien of gebruiken is.

Ik zou het aantal kunstwerken zo omvangrijk maken dat het te veel tijd kost om alles te bekijken en per toeval, door ramen men wel of niet opent, bepaald wordt wat men te zien krijgt. Bovendien zou het in de weekeindes zo druk zijn in mijn woonkamer dat als de ene bezoeker op zijn knieën in het gebouw aan het gluren is naar bijvoorbeeld één van de miniatuur-videoprojecties, een ander ergens bovenin het gebouw tekeningen zou bekijken. Je buurman zou zo dicht naast je zitten dat zijn koekkruidels op jouw schoot vielen en je langzaam claustrofobie zou krijgen. Je zou in deze Kunstvlaai moeten volharden om het werk te bekijken.

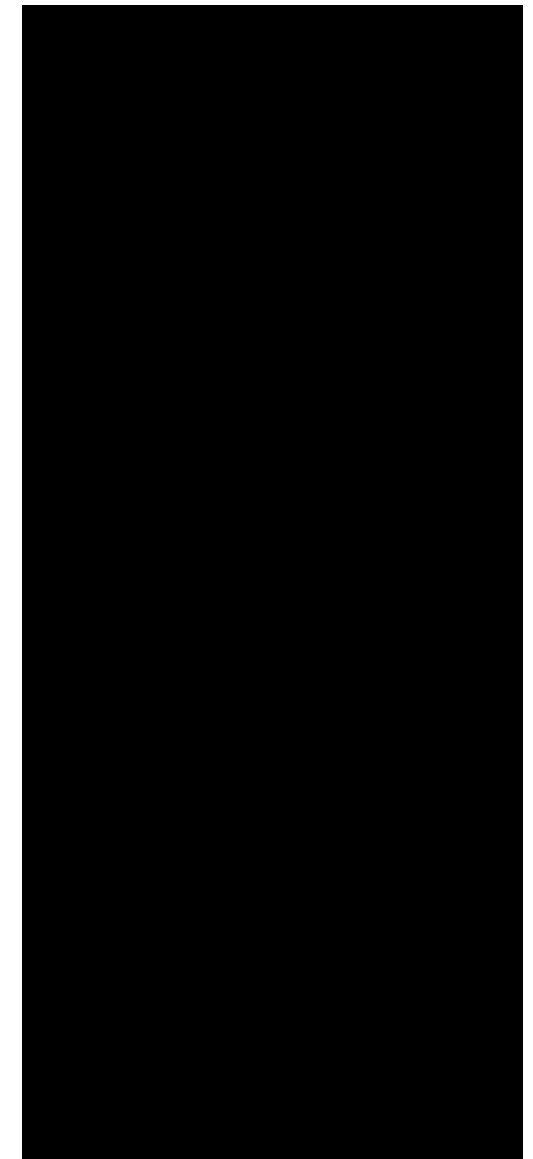
Ik vraag me wel af waar alle kunstenaars zelf zijn in deze opstelling? Als zij ook nog allemaal aanwezig zijn wordt het echt onhoudbaar. Misschien moeten alle telefoonnummers en e-mailadressen in het naslagwerk worden opgenomen en voorzieningen getroffen worden dat zij ter plekke gebeld kunnen worden. Maar doet men dat?

Dat probleem leidt tot het laatste idee. Hoewel ik bij dit idee het meeste bedenkingen heb omdat het een hype betreft en misschien voor de hand liggend is.

We zijn nog steeds in een woonkamer maar in dit geval is de Kunstvlaai niet meer fysiek aanwezig maar in cyberspace. Iedereen heeft inmiddels gehoord van programma's zoals SecondLife waarin je met behulp van een avatar rondloopt in een virtuele ruimte. Iedereen kan deze wereld zelf verder bouwen en men kan via zijn avatar met anderen communiceren. Een SecondLife-Kunstvlaai zou onbeperkt groot kunnen zijn, de deelnemers anoniem. Mensen van over heel de wereld zouden de Kunstvlaai kunnen bezoeken. En eigenlijk zou iedereen dus vanuit zijn eigen kamer en vanaf zijn eigen bank kunnen rondlopen op de Kunstvlaai. Het leuke van zo'n wereld is dat mensen sneller communiceren met elkaar (anders zit je zo alleen achter je scherm) maar over het gemiddelde niveau van communicatie valt te twijfelen. Mensen kunnen bij je kunstwerk

reacties achterlaten en iedereen kan in principe zelf zijn mini-Kunstvlaai rond zijn eigen werk creëren want aan ruimte is geen gebrek, zonder dat het geld hoeft te kosten. Toch denk ik dat veel werk niet helemaal tot zijn recht zou komen met de mogelijkheden die er nu zijn. Alles zou ook teveel afhankelijk zijn van de technische capaciteit van de bezoeker. En daarnaast is het veel leuker om ergens fysiek te zijn en een bepaalde tijd en binnen een bepaalde tijd een ervaring te hebben. Te veel oneindigheid leidt tot apathie. ■

Hanneke Kuijpers

Anekdoten de Kunstvlaai
Tien jaar Kunstvlaai levert tien jaar anekdoten op. Bijeen gesprokkeld door de coördinatoren an de Kunstvlaai tussen het wal en de schip, tussen hemel en aarde, daar waar het meeste te beleven valt.

Boogbrug Vianen – De eerste die zich aanmeldten waren de mannen van Boogbrug Vianen. We hielden ze in 't snotje. Want wat waren dat voor rare gasten? Bedriegers? Ze kwamen maar niet met een plan, zóuden ze wel met een plan komen? Ze kwamen met een voorstel voor een soort performance: ze hadden een bruggetje van zo'n anderhalve meter gemaakt, en daar gingen ze op hangen. Volgens ons heeft het publiek ze helemaal niet opgemerkt. Uit Vianen komen ze. Ze zijn van middelbare leeftijd. Ze wonen, denken we, ergens in de weilanden. Ze zijn blij met elke plek die je ze aanbiedt, en ze bestaan alleen bij de gratie van de Kunstvlaai.

Do it dan, het relletje - Marc Bijl had een prachtige vitrinekast neergezet en een steen daarvoor op een sokkel, met de tekst 'Do it'. Marc keurig glimmend in het pak. Tevreden lag die steen daar te glanzen, de hele Kunstvlaai lang. Tot twee andere keurige heertjes, het duo PIEK!, vond dat ze die steen maar eens door de ruit van de vitrinekast moesten slingeren. 'Het kunstwerk afmaken' noemden ze dat. En eigenlijk waren wij het daar heel erg mee eens, in de geest van de Kunstvlaai. Alleen Marc vond van niet – en schopte een enorme rel. De ruzie werd pas gesust toen wij beloofden de kosten van het nieuwe glas te vergoeden, op voorwaarde dat zowel PIEK! als Marc in de Verenigde Sandbergen een stuk schreven, waarin ze hun standpunt uitlegden. PIEK! leverde keurig in, maar Marc niet, nooit.

Ongevraagde kunstwerken – Kunstwerken die op de Kunstvlaai opduiken zonder dat iemand weet wie ze heeft gemaakt. Schilderijen – ineens hangen ze ergens en niemand weet van wie ze zijn. Of de bonttas in 2004. De tas heeft twee weken lang op het terrein gestaan met geel waarschuwingslint eromheen. Of het radiografisch bestuurd Mini Coopertje dat ineens het terrein kwam oprijden. Het autootje bleek van Erik Staller was, een kunstenaar uit Amsterdam. Sindsdien doet hij altijd ongevraagd mee.

De katapult – In de katapult van Merijn Bolink zou iedere dag een andere kunstenaar zitten die aan het eind van iedere dag een kunstwerk over de Vlaai zou schieten. Dat ging even goed, maar op een gegeven moment werden we geroepen: schoten ze

verfbommen door de Gashouder heen. En ieder spetje verf moesten wij na afloop met een schuur-sponsje op onze knieën van de vloer afschuren.

Het afgeblazen plan – Arik wilde in het kader van de discussie over moslimterreur een bomaanslag op de Kunstvlaai plegen, vlak voor de opening. Dat was zijn plan, en hij had alles uitgetest met een vriend van hem die bij de marechaussee zat. In principe zijn de kunstenaars op de Vlaai de baas, maar hier konden we niet de verantwoordelijkheid voor nemen: wat als er paniek uitbreekt, wat als er iemand gewond raakt, wat als je wordt aangeklaagd voor moord? Zo'n bomexplosie doe je maar in een weiland ergens in Friesland.

Het typische Kunstvlaai-compromis – De pornososkee van Planetart. Wel tonen, maar zo dat de moskee vanaf de ingang niet zichtbaar is.

Het pistooltje – Behoeft het pistooltje nog uitleg? Je hoopt iedere Kunstvlaai op een pistooltje, er is een video 'The making of the pistooltje', iedereen had het over het pistooltje. Het Pistooltje dus, gemaakt door Joanneke Meester uit huid van haar eigen buik. Mensen vonden het vies, absurd, prachtig, gewaagd – piepklein was het maar de impact was enorm.

Eten & Drinken op de Kunstvlaai – Windgedroogde kippenhartjes met een biertje getapt uit een urinoir.

De boze brief – Eén keer maar hebben we een boze brief geschreven, en dat was aan kunstcriticus Cornel Bierens die in NRC Handelsblad de Duitse kunstenaar totaal belachelijk had gemaakt die op de Kunstvlaai als kunst-wc-juffrouw had gewerkt. Eén van haar motieven was: de Kunstvlaai is zo'n verzameling opgeblazen ego's, ik doe iets dienstbaars, ik verhoud me tot het laagste.

De brandweer – Zodra er een brandweerauto wordt gesignaleerd op het terrein treedt de hotline in werking: er wordt druk getelefoneerd van het ene naar het andere gebouw op het Westergasfabriekterrein: 'De brandweer komt! Alle ongerechtigheden achter slot en grendel!' Eén keer hebben we helemaal geen controle gehad, in 2004, het eerste jaar na de brand in Volendam.

De mooiste bijdragen – De rondleidingen door blinden, georganiseerd door Orgacom. Het driewielertje dat alle dagen over de Kunstvlaai reed, met daarop de tekst: 'Alles is al gedaan.' Het pistooltje van Joanneke Meester. De zwervers van Thierry Mandon.

Gesprek met drie coördinatoren van de Kunstvlaai

Hoe produceer je een roetsjbaan?

door Bregtje Schudel

Marjo van Baar, Gerben Hermanus en Gijs Muller zijn alledrie ooit (of nog steeds) de drijvende kracht geweest achter de Kunstvlaai. Zij maakten en maken de Vlaai in praktische zin mogelijk. 'Er zijn alleen maar dont's bij het organiseren van de Vlaai, en die moet je allemaal doen.'

Hoe zijn jullie bij de Kunstvlaai terechtgekomen?

Gijs wijst naar Marjo: 'Dat is de 'oermoeder'.'

Marjo (lacht): 'Nou ja, oermoeder...Maar ik heb ze inderdaad allemaal meegemaakt. Ik zou in augustus 1997 bij het Sandberg gaan werken en in de mei-maand daarvoor was de eerste Kunstvlaai. En toen stelde Jos (Houweling) voor alvast met de Kunstvlaai mee te draaien. In het begin deed ik van alles. Overall waar je iets kon doen, lampje indraaien, muurtje zetten, kaartjes knippen. We begonnen met 12 kunstenaarsinitiatieven en een paar vrijwilligers.'

Gijs: 'Een heel klein clubje dus.'

Marjo: 'Inderdaad. Maar er was wel veel energie en het ging eigenlijk meteen al in de rondte dat de Kunstvlaai super de moeite waard was. Jos is altijd directeur geweest, hij is voor de grote lijnen. De coördinatoren zetten alles op. De organisatie, contacten leggen, subsidies aanvragen, de hele productie. Vaak huren we een oud-student in, die al wel wat ervaring heeft. Zoals Gijs in 2004 en Gerben in 2006.'

Gerben: 'Op onze knieën kwamen we.'

Gijs: 'Ik was toevallig op het Sandberg. En Jos zei toen: "Het is goed dat ik je zie. Ik zoek nog een coördinator en het is dat je nu voor me staat."

Marjo: 'Het was allemaal van tevoren afgesproken.'

Gijs: 'Ik houd de mythe in stand.'

Wat zijn de do's and the dont's van het organiseren en coördineren van een dergelijke manifestatie?

Marjo: 'Dont's? Er zijn eigenlijk niet zoveel dont's bij de Kunstvlaai.'

Gerben: 'Er zijn alleen maar dont's, die moet je allemaal doen.'

Marjo: 'Alles is mogelijk.'

Gijs: 'Je moet eerst de mensen alles geven, dat lijkt me een do. De crux is, dat ze toch op de basis van het eerste cadeau op eigen energie er iets van moeten maken. Mensen moeten het estafettestokje ook aanpakken.'

Marjo: 'Ik denk dat dat ook is wat het gaande houdt. Openheid naar de deelnemers toe is heel belangrijk. Alles kan en we zullen ook onze uiterste best doen om het te realiseren. Het is een dienstbare taak.'

Zijn er dingen die zwaarder uitvallen dan verwacht?

Marjo: 'Wij weten vaak al van tevoren wat moeilijk zal worden. Op het gebied van veiligheid (vergunningen), maar bijvoorbeeld ook op het gebied van de publieke opinie. Zoals in 2006 met de pornoskree. Als wij al dingen weigeren is het einde zoek. Maar je moet wel de veiligheid van de medewerkers waarborgen.'

In het cultuurpark moet iedere grasspriet bij wijze van spreken beschermd worden. En zelfs al heb je alles goed geregeld dan gaat het soms toch nog fout. Zoals de laatste keer met de proppenschiet, een katapult die kunst en later ook verf afschoot. Tja, en dan zit het buitenplein van Chinees marmer dus onder de verfbommen.'

Gerben: 'En dan waren er nog de stickers.'

Marjo: 'Dat was ook pijnlijk, ja. Op zichzelf mag alles van ons. Maar als het park beschadigd raakt, moeten wij betalen. Een paar initiatieven deelden stickers uit en die zaten werkelijk overal. Het gaf een enorme vervuiling. We hebben de verantwoordelijke initiatieven erop aangesproken, maar die gaven niet thuis. Zij vonden dat het hun verantwoordelijkheid niet was wat de bezoekers met de stickers deden. Daar hebben we enorme ruzie over gekregen.'

En dat moet dan door jullie opgeruimd worden?

Marjo: 'Elk verfspatje moet inderdaad verwijderd worden. Er mag in de hallen niets op de muur. Mensen die meedoen aan de Vlaai snappen dat niet altijd. En op het eind is iedereen opeens weg. De studenten zijn moe, de initiatieven zijn gevlogen. Maar ja, je hebt je borgsom betaald en iedere honderd euro is honderd euro.'

Bevalt de Westergasfabriek?

Marjo: 'Het is een goede locatie. Toen het park net weer werd opgeleverd in 2004 vond ik het lastig. Ik vond de mensen van het stadsdeel ingewikkeld doen over allerlei zaken terwijl ze eigenlijk nog geen idee hadden hoe ze het moesten aanpakken.'

Gijs: 'Je zag dat wij voor die mensen een testcase waren. Dat ze naar aanleiding van hun bevindingen de regelgeving hebben gemaakt.'

Gerben: 'Met als gevolg dat ik in 2006 weer aan vreemde regels vastzat.'

Gijs: 'Het blijft willekeurig. Inspecteurs kunnen onder een opgehangen piano doorlopen om een kabelgoot te bekijken zonder dat er een vuiltje aan de lucht is. Het blijft een combinatie van centrale regelgeving en menselijk inlevingsvermogen.'

Marjo: 'Voor de objectvoorziening vind ik onnavolgbaar. Als je buiten een kunstwerk neerzet moet je er drie vergunningen voor hebben. Een objectvergunning, een opbreukvergunning en nog een. Voor bewegwijzering op het terrein moet je ook vergunningen hebben en betalen.'

Gijs: 'Het is een bureaucratisch feest.'

Marjo: 'Daar komt nog bij dat het park en de Westergasfabriek in handen zijn van verschillende organisaties. Het park is in handen van het Stadsdeel, de gebouwen zijn van Projectbureau Westergasfabriek. Maar we blijven er hoor. We vinden het een goede plek, ze bieden de mogelijkheden die we zoeken en het is goed bereikbaar.'

Goede herinneringen?

Gijs: 'Het was in 2004 fantastisch weer, waardoor de Kunstvlaai een hoog zomerkampgehalte kreeg. Er hing een hele onbevangen, losse sfeer. De grenzen tussen wat kunst is en wat niet vervaagden. Iedereen kreeg ook zin om onderdeel te zijn van dat gevoel.'

Marjo: 'Ik vind de onverwachte dingen altijd mooi. De Kunstvlaai trekt meer activiteiten aan. Mensen die nog wat extra performances doen, illegale deelnemers.'

Illegale deelnemers?

Gerben: Ik kreeg voor het begin van de Kunstvlaai een mailtje met de boodschap: Ik wil een tent plaatsen en als het niet mag doe ik het toch.'

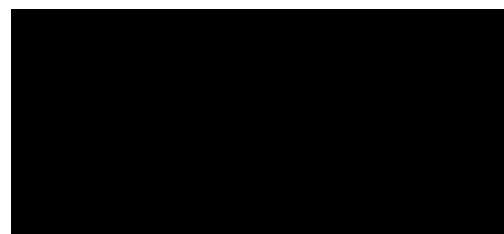
Marjo: 'Dat is kenmerkend voor de Kunstvlaai. Dan hangen er opeens schilderijtjes aan de muur. Of een keer stond er plotseling een autootje voor de

openbare hal. Een Mini Coopertje, die zo nu en dan hevig heen en weer schudde. Even plotseling was hij weer verdwenen. Niemand wist van wie hij was. Op die editie zijn we er ook niet achter gekomen.' 'Ik vind het ook leuk hoe bepaalde kunstwerken een eigen plek innemen in het collectief geheugen. Zoals dat pistooltje van buikhuid van Joanneke Meester. Het is maar kort tentoongesteld geweest, het was zo'n onopvallend dingetje, maar het was het verhaal eromheen. Dat heeft over de hele wereld veel reacties opgeroepen. Het zit in ieders geheugen.'

Gijs: 'Ik vond het meer een kinderachtig provocerend concept. Maar dat is helemaal niet erg op zo'n Kunstvlaai. Het leuke is dat ondanks het feit dat dat pistooltje veel aandacht opeiste, mensen daarna allemaal een andere favoriet hadden. Wat ik persoonlijk veel interessanter vond, was de vinger van Aldert Mantje, waarin Martin uit den Bogaard de energie van een geamputeerde vinger door middel van elektroden in beeld omzette. Dat is waar kunst over gaat, die vervreemding.'

Gerben: 'Ik vond de installatie Mutanten zonder hart van Marije Langelaar in 2004 heel indrukwekkend. Een gedicht dat als een soort karaokelied op de wand werd geprojecteerd. Is het een aanklacht, een gebed, een lied, een bevestiging, een oerschreeuw? Erg hypnotiserend en confronterend.' Een andere goede herinnering is dat mijn schoenen netjes zijn gebleven (lacht). Tip van Gijs: bij de opbouw je goede pak aandoen, want als ze weten dat je iets vast kunt pakken is het einde zoek.'

Marjo: 'Dat is een ander dilemma. Aan de ene kant moet je behulpzaam zijn. In korte tijd moet er heel veel gedaan worden. Maar het kan ook averechts werken. Een keer sprong ik bij door kaartjes te verkopen en de volgende dag kwam een opleidingshoofd naar me toe en vroeg: heb jij ook iets met de Kunstvlaai te maken? Terwijl ik de dagelijkse leiding heb. Dus toen heb ik me voorgenomen het voortaan anders te doen. Dat is misschien nog wel een don't.'

Marjo van Baar (1962)

Bij de Kunstvlaai: Sinds het begin, 1997.

Opleiding: Autonome Kunst Artez/Zwolle

Wat doet ze nu? Coördinerend stafmedewerker Sandberg Instituut. 'Ik heb de praktische leiding van de afdeling Autonome Kunst. Ik maak het onderwijsprogramma, ben het aanspreekpunt voor de studenten en doe de eindcoördinatie van een aantal projecten, waaronder de Kunstvlaai. Momenteel ben ik bezig met de voorbereidingen voor de uitwisselingstentoonstelling in Xiamen in 2008 in China.' Ervaringen Kunstvlaai? 'Het is een soort reünie voor mij, ik ontmoet altijd zoveel bekenden. Het is iedere keer weer een avontuur. Achteraf heb ik altijd even een terugslag. Maar ik ben alweer bezig met de voorbereidingen voor volgend jaar.'

Gijs Muller (1971)

Bij de Kunstvlaai: Coördinator in 2004.

Opleiding: AKI, Enschede. Sandberg Instituut, Amsterdam.

Wat doet hij nu? Social engineer bij Buro Rietveld. 'Ik ben de schakel voor buiten naar binnen en binnen naar buiten. Als bedrijven iets willen doen met de Rietveldacademie komen ze naar mij en andersom. Daarnaast coördineer ik jaarlijks het eindexamen. Het is een vergelijkbare klus als de Kunstvlaai maar dan voor de Rietveldstudenten. Dan heb ik twee weken om van een facilitair gebouw een toongebouw te maken.' Ervaringen Kunstvlaai? 'Het was heel enerverend. En minder vermoeiend dan verwacht. Het is een helse klus en veel werk, maar het was het waard.'

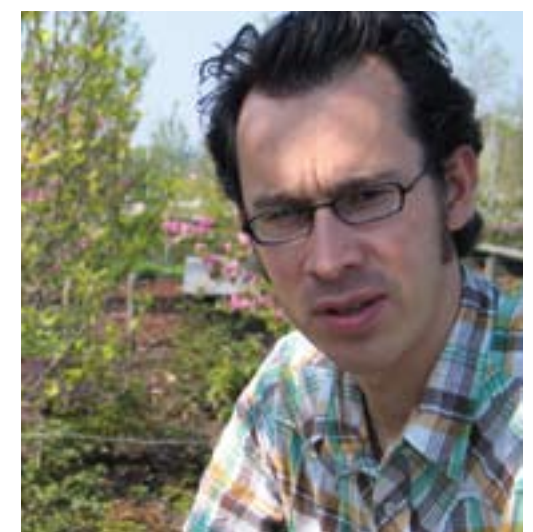

Gerben Hermanus (1971)

Bij de Kunstvlaai: Exposant op Kunstvlaai 5 (2004) met 'Gunung Api' (de zingende vuurberg) en auteur van het Deelnemerslied. Coördinator in 2006.

Opleiding: W.A. Academy of Performing Arts, Perth (Australië). Hogeschool voor de Kunsten, Amsterdam. Sandberg Instituut, Amsterdam.

Wat doet hij nu? Projectcoördinator Vrije Vormgeving Sandberg Instituut. 'In samenspraak met het hoofd van de afdeling Vrije vormgeving stel ik het studieprogramma samen. Ook houd ik voor de afdeling de algemene bureauzaken bij. Naast deze baan ben ik autonoom kunstenaar. Ik maak tekeningen en installaties en treed op als performer/muzikant. Ervaring Kunstvlaai? Het is een soort roetsjbaan. Voor je het weet is het voorbij. En dan komt de aftershock. Maar ik zou het zo weer doen.' ■

In deze, speciaal aan de Kunstvlaai gewijde Verenigde Sandbergen, vijf kunstenaars die ooit op de Kunstvlaai hun carrière zijn begonnen. Wat hebben ze eraan gehad? En waar zijn ze nu? 2: Marnix Goossens

De watermeloen van Marnix Goossens 'Mmmm, de Kunstvlaai... poeh'

door Merel Bem

Als je goed luistert, kun je de hersenen van Marnix Goossens door de telefoon horen knarsen. 'Mmm, de Kunstvlaai... poeh', zegt hij. De fotograaf duikt diep in zijn geheugen. Het is lang geleden dat hij meedeed aan de alternatieve kunstbeurs Niet de Kunstvlaai op het Amsterdamse Westergasfabriekterrein. En er is sindsdien veel gebeurd. Eerst maar eens een kop koffie, dan komt alles vast vanzelf weer boven drijven.

Nu dan. Maar het geheugen van Marnix Goossens is als een zware waterpomp, waar heel langzaam een emmertje water uit kan worden opgetakeld. Of hij zich nog kan herinneren met welke andere kunstenaars hij daar stond, in de Westergasfabriek? Stilte. 'Het is écht lang geleden hoor.' Geen vrienden voor het leven gemaakt dus? 'Mmm, nee.' Maar dan borrelen de herinneringen naar de oppervlakte. 'Ik moet ineens denken aan een Franse jongen,' zegt Goossens. 'Ik ben zijn naam kwijt. Maar goed, die had een barretje gebouwd van gerecyclede materialen, waar je iets kon eten. Dat soort performance-achtige dingen zie je niet gauw op de Kunst-rai, maar wel op de Kunstvlaai. Daar lenen de locatie en de sfeer zich prima voor.'

Marnix Goossens (1967) werd bekend met foto's die teruggrijpen op oude schilderkunstige thema's (het stilleven, het landschap, het portret), maar die ondanks hun vertrouwde voorkomen steeds nét weer anders blijken te zijn dan je op het eerste gezicht dacht. Hoewel hij een voorkeur heeft voor uitgesproken lullige alledaagse situaties en voorwerpen, probeert hij zijn publiek door middel van zijn foto's uit te dagen om verder te kijken dan die schijnbare nietsigheid.

De fotograaf stond twee keer op Niet de Kunstvlaai. De eerste keer, in 1999, werd hij door het Fonds BKVB gevraagd om zijn werk te presenteren in het onderdeel 'Uitgelicht'. Goossens was toen net afgestudeerd aan de Rijksakademie in Amsterdam.

'Dat ik daarvoor werd gevraagd, was natuurlijk leuk,' zegt hij. 'Het was na mijn eindexamenexpositie een goede kans om mijn werk te laten zien. Bovendien was de sfeer goed, er was veel te doen. En nog niemand was al echt gevestigd in de kunstwereld.'

Hij hoeft nog geen twee seconden na te denken over de vraag welk werk hij die eerste keer exposeerde. Drie foto's had hij uitgekozen: zijn inmiddels bekende en vaak aangehaalde watermeloen op het bankje uit 1997; een zelfportret waarop hij een jasje draagt dat hij zelf maakte van wattenbolletjes; en een foto die hij na die presentatie nooit meer heeft gebruikt.

Goossens heeft veel geleerd van die kleine tentoonstellingen op de Kunstvlaai. Zo ontdekte hij dat die derde foto eigenlijk niet paste bij de rest van zijn werk. En dat de watermeloen op het bankje juist een echte Goossens is – die foto werd jaren later ook opgenomen in zijn eerste overzichtstentoonstelling in het Fries Museum in Leeuwarden (2006).

'Een expositie inrichten is niet makkelijk, het is iets heel anders dan werk maken. Inmiddels ben ik er geroutineerder in, maar toen vond ik het erg spannend. Het was echt een experiment. De ruimte die je op zo'n beurs krijgt toegewezen, is beperkt. Je moet goede keuzes maken.' Het tweede jaar dat hij in de Westergasfabriek stond, besloot hij maar één foto te tonen.

'Mijn werk heeft ruimte om zich heen nodig', zegt Goossens. Daarom aarzelt hij wanneer hem wordt gevraagd of hij nog eens aan de Kunstvlaai zou willen meedoen mocht die gelegenheid zich voordoen. 'Mmm. Daar zou ik goed over moeten nadenken. Volgende week sta ik op de beurs in Keulen, dat is natuurlijk alweer een stuk serieuzer. De Kunstvlaai was rommelig. Dat had zijn charme, maar maakte het exposeren wel lastig.' ■

In deze, speciaal aan de Kunstvlaai gewijde Verenigde Sandbergen, vijf kunstenaars die ooit op de Kunstvlaai hun carrière zijn begonnen. Wat hebben ze eraan gehad? En waar zijn ze nu? 3: Marc Bijl

Marc Bijl begon op de Kunstvlaai **‘Man, er is nog zoveel meer mogelijk’**

door Lucette ter Borg

Marc Bijl (36) is nooit niet kritisch. Kritisch op zijn werk, kritisch op de kunstwereld, kritisch op het werk van zijn vrienden, op zijn eigen beweegredenen om kunst te maken, de manieren van presentatie, de netwerken. Zoals het een bevlogen kunstenaar betaamt. Want alles kan en moet altijd beter. Bijl kwam van de kunstacademie in Den Bosch en was een eendagsstudent aan het Sandberg Instituut in Amsterdam. ‘Ik had genoeg van het free-wheelen binnen een instituut, ook als dat instituut zich als niet-instituut afficheert.’ Hij deed drie keer mee de Kunstvlaai. De eerste keer, in 1997, op eigen initiatief. Zonder vooraf ingeleverd plan. Gewoon. Ineens waren ze er. Hij en een vriend die ontwerper was. Ze noemden zich ‘Salut Amor y Pesetas’ en bouwden een partytent op in de Gas-houder, waar het publiek een cursus netwerken kon volgen. Hier leerde je jezelf een succesvol eind op weg kletsen in de kunstwereld. Klein probleem: de tent was altijd ‘dicht’, de cursus zat altijd ‘vol’, de show was altijd ‘on’. Publiek stond in de rij, maar kon er niet in. Want de tent was fake. De cursus was fake. Wat je van buiten hoorde was een sound-installatie die de kunstenaars zelf in elkaar hadden geknutseld.

Bijl heeft net een commissievergadering van het Fonds voor Beeldende Kunsten en Vormgeving bijgewoond en weet inmiddels redelijk goed hoe de hazen lopen binnen de kunstwereld. Op een terras in de Jordaan zegt hij lachend: ‘Die installatie van toen was ook een kritiek op de Kunstvlaai. Zogenaamd is alles daar heel open en ongestructureerd, maar ook op de Kunstvlaai heerst het idee van ons-kent-ons.’

In 2001 deed Bijl voor de derde keer mee. Zijn bijdrage eindigde in ruzie. Bijl had een vitrinekast neergezet, met daarvoor op een sokkel een steen,

met de tekst: ‘Do it.’ De twee jongens van het kunstenaarsduo Piekl voegden de daad bij het woord en gooiden de steen door de vitrinekast. Bijl: ‘De organisatie van de Kunstvlaai noemde dat “het kunstwerk afmaken”. Tja, ik baalde enorm. Ik had die kast voor 350 euro geleend, heel veel moeite gedaan om dat ding in Amsterdam te krijgen. Ik heb er nooit een cent van teruggezien.’

Bijl heeft dan wel stampij gehad, toch vindt hij de Kunstvlaai een goed initiatief. ‘Bij de eerste editie had de Vlaai een beetje de sfeer van een uitgebreid eindexamenfeestje, maar gaandeweg is het er een stuk professioneler geworden – met een catalogus, hippe feestjes. De Kunstvlaai werd een op zichzelf staand fenomeen, waar je graag naartoe gaat omdat je er veel jonge onbezonnenheid ziet. Het leuke is: je kunt er alles vormgeven, als je maar wilt.’

Bijl timmert de laatste jaren flink aan de weg met sterk geëngageerde installaties. Hij heeft een galerie in Amsterdam, een in Athene, zijn werk is onder andere te zien geweest in het Stedelijk Museum in Amsterdam, op de Manifesta in Frankfurt en op een groot aantal groepstentoonstellingen. Eind mei opent een groepstentoonstelling met werk van hem in het ICA in Londen. In september is werk van hem geselecteerd voor de Biënnale van Athene.

‘Zeker heb ik veel aan de Kunstvlaai gehad,’ zegt hij enthousiast. ‘Ik beschouw de drie keer dat ik heb meegedaan als alternatief voor een mastersopleiding.’ Serieus: ‘Ze mogen me op het Sandberg eigenlijk best een diploma geven.’

Het mooie aan de Vlaai vindt Bijl ‘die mentaliteit van wij-tegen-de-rest-van-de-wereld.’ ‘Maar kunstenaars moeten zich niet te veel willen verstoppen in groepjes en clubjes. The very nature van het kunstenaarschap is dat je je eigen ziel ontbloot. Dat je het zelf uitvindt. Nee, de Kunstvlaai is niet het summum. Het is het begin. Och man, er is nog zoveel meer mogelijk! Ook zonder instelling, zonder school, zonder Kunstvlaai.’ ■

Wat schreef de pers over de Kunstvlaai? Fuchs-bruistrommelig-boven-de-bank

'Kunst voor boven de bank is op deze levendige niet-commerciële Niet de Kunst Vlaai-manifestatie nauwelijks voorhanden, maar men treft er zeker namen, waar we meer van zullen horen.'

Mark Peeters, 20 mei 1997, *NRC Handelsblad*

'Zo'n zestien kunstenaarsinitiatieven en drie 2e fase-opleidingen van kunstacademies presenteren zich met een kunstenaar. Dat is nogal bijzonder, want zowel deze opleidingen als kunstenaarsinitiatieven doen zelden iets samen. Tussen de academies woedt een hevige concurrentiestrijd en de circa 110 kunstenaarsinitiatieven die Nederland telt, opereren doorgaans nogal op zichzelf. Niet de Kunstvlaai ging dan ook niet van hen uit. Jos Houweling zit erachter, vroeger hoofd van de befaamde afdeling VAV aan de Amsterdamse Gerrit Rietveld Academie, nu van het Sandberg.'

Ineke Schwartz, 21 mei 1997, *De Volkskrant*

'De Kunstvlaai, hoe rommelig ook, bruist in ieder geval van de energie.'

Nathalie Faber, 11 mei 1999, *NRC Handelsblad*

'Uit de Kunstvlaai spreekt een collectieve energie, die zich onvermijdelijk keert tegen het establish-

ment. Vooral Stedelijk Museumdirecteur Rudi Fuchs moet het in pamfletten ontgelden als de grote remmer en de ontkenner van de hedendaagse kunst. De Vlaai wenst de ongebreidelde fantasie aan de macht, als kunstzinnige afspiegeling van "de chaotische, ordinaire en alledaagse werkelijkheid. Inspirerend en enthousiasmerend is de Kunstvlaai3 in ieder geval wél.'

Merel Ligtelijn, 11 mei 1999, *Trouw*

'In de Zuiveringshal is elke muur weer een verrassing.'

Maartje Hagar Treep, 8 mei 2000, *Trouw*

'Veel ruimte dus voor eigen initiatief. Maak je kunst met snoer en stekker en ben je niet uitgenodigd als deelnemer aan de Kunstvlaai? Ga dan niet bij de pakken neerzitten, maar maak gebruik van PLUG, een andere nieuwigheid. Het woord is opgebouwd uit stekkerdozen tegen een muur die je werk voor een dag van de nodige stroom voorziet. (-) Werkelijk aan alles is gedacht.'

Merel Bem, 6 mei 2000, *De Volkskrant*

'Wie dacht dat geëngageerde kunst uit is, ziet hier het tegendeel. (-) Ondanks deze ernst overheerst in de Kunstvlaai een vrolijke krakers- en studentenmentaliteit.'

Sandra Smets, 8 mei 2006, *NRC Handelsblad*

'De zesde editie van de alternatieve kunstbeurs De Kunstvlaai, die vandaag begint in Amsterdam, biedt wederom spraakmakend werk. Zo presenteert het kunstenaarsinitiatief Planet Art een moskee waar je pornovideo's kunt bekijken.'

6 mei 2006, *NRC Handelsblad* ■

EXTRA

Naast kunstenaarsinitiatieven en aanstaande masters

is er op iedere Kunstvlaai een 'extra', een bonus voor de bezoeker.

- Tijdens de Kunstvlaai 2 was Planet Art het 'extra'.
- Tweemaal was het 'extra' het Fonds BKVB, met kunstenaars die een startstipendium hadden gekregen.
- Kunstvlaai 5 had een geluidsprogramma van kunstenaars, samengesteld door Natalie Bruys.

- Op Kunstvlaai 6 Videowalls/Club 11.
- De aanstaande Kunstvlaai in 2008 krijgt als 'extra' Amsterdam Wereldboekenstad met onder andere 1000 dichters op mobiele voorleespodia, curator Frank Starink en als 'extra-extra' de opening van het Geluidenmuseum. ■

Een noodzakelijk alternatief voor de commerciële beurzen Kunst maken opdat ze er is

door Lucette ter Borg

'In chaos bloeiende'. Dat is lang het motto geweest van de Kunstvlaai. Want wat was er prachtiger dan die ongeremde explosie van creativiteit, die de Kunstvlaai om het jaar een kleine week lang in mei was? Tien jaar na de eerste Kunstvlaai is het zaak om eens dieper in te gaan op de vraag: wat is er goed aan de Vlaai, wat niet? Hoe kan het beter, anders, moet de Vlaai nóg radicaler, nóg chaotischer, of moet er juist meer ruimte komen voor minder kunst? Moet de Vlaai loskomen van 'moederschap' het Sandberg Instituut en van haar geestelijke leidsvader Jos Houweling? Of is die verbondenheid juist noodzakelijk en onontkoombaar voor succes? De Verenigde Sandbergen sprak met vijf betrokkenen, mannen en vrouwen, allen experts in de hedendaagse kunstwereld.

Sacha Bronwasser is kunstcriticus bij *De Volkskrant* en programmamaker bij het filmfestival in Rotterdam. Bronwasser noemt zichzelf 'een licht bevooroordeelde criticus', want ze was in 1997 een van de mede-organisatoren van de eerste Kunstvlaai, die toen nog 'Niet de Kunstvlaai' heette. 'Ik weet vanaf de achterkant hoe de Kunstvlaai wordt gemaakt,' zegt Bronwasser, terwijl ze een stroopwafel wegwerkt. 'Ik weet wat een enorme hoeveelheid werk er wordt verzet in een kleine tijdsperiode. De gedachte achter de oprichting van Niet de Kunstvlaai was: toon een ander circuit dan het commerciële. De scheiding tussen galeries en kunstenaarsinitiatieven was toen veel groter dan nu. Er was in Nederland tien jaar geleden een enorm netwerk van kunstenaarsinitiatieven, die zichzelf niet op een centrale plaats konden presenteren. Die plaats werd De Kunstvlaai.'

Er is veel veranderd, beaamt Bronwasser. Er zijn initiatieven als Mama en T.E.N.T. in Rotterdam gekomen, die zich op de grens van initiatief en galerie bewegen. Maar ondanks die grensverkenningen en overlappingsen vervult de Kunstvlaai weldegelijk een belangrijke rol. 'Kijk naar Art Amsterdam, naar Art Rotterdam – je ziet het commerciële circuit steeds meer om zich heen grijpen. De kunst die op dit

soort beurzen wordt getoond, is mooi, maar ook braaf en salonfähig. En je ziet dat de invloed van de markt op kunstenaars steeds groter wordt.'

Gijs Frieling, directeur van kunstenaarsinitiatief W139 in Amsterdam, geniet tussen het afbreken en opbouwen van een tentoonstelling van de zon op het balkon van W139. Hij sluit zich aan bij Bronwasser. 'De beurscultuur heeft zo'n verschrikkelijk hoge vlucht genomen. De beurscultuur is ontzettend aan het groeien. Kunstenaars van een beetje naam worden al heel snel ingeschakeld om te produceren voor de markt.' De toekomst, vreest Frieling, ligt in het fenomeen van *purchase and storage*, dat in New York al om zich heen grijpt. 'Kunstwerken worden gekocht, maar de kopers tonen de kunst niet meer, ze slaan ze alleen maar op en wachten totdat de prijzen stijgen, om dan de kunst weer op de markt te brengen.' Daarom, zegt Frieling, is het zo belangrijk om een beurs als de Kunstvlaai te hebben, een beurs waar kunst die niet per se verhandelbaar is wordt getoond. Waar kunst gemaakt wordt alleen maar opdat het er is. Dat tegengesteld moet je laten horen, en dat doet de Kunstvlaai.'

'Stel een curator aan, liefst iemand van buiten die de gekte van de Kunstvlaai begrijpt, die streng selecteert, met de botte bij vanzelfsprekende verbanden loskapt en gewoon een heel mooie tentoonstelling in de Westergasfabriek maakt' – Sacha Bronwasser, kunstcriticus *De Volkskrant* en programmamaker filmfestival Rotterdam

Ook Ann Demeester, directeur van kunstcentrum De Appel in Amsterdam, ziet de Kunstvlaai als onontbeerlijk alternatief voor de alsmaar uitdijende kunstbeurs-cultuur, waar het draait om cashflow

en waar vooral verhandelbare kunst te zien is. 'Het gevaar van Basel,' noemt Demeester dat. 'Basel is een monster dat alles in zijn omgeving opvreet. Basel komt niet alleen maar met topkunst, maar organiseert ook een toplezingenprogramma met de allerbeste critici en curatoren ter wereld én dit jaar ook nog een reeks performances onder leiding van stercurator Jens Hoffmann. De Kunstvlaai is in die zin een goed tegengif voor het expansionisme van de commerciële beurzen.'

Toch valt er volgens Demeester wel 't een en ander te verbeteren aan de Kunstvlaai. Voordat zij directeur was van De Appel leidde Demeester het Amsterdamse kunstenaarsinitiatief W139. Eén keer nam W139 onder haar leiding deel aan de Kunstvlaai. 'Wij wilden meedoen én de Kunstvlaai zelf op een ironische manier ter discussie stellen, vooral het Vlaai-idee dat kunst entertainment moet zijn. Dat overheerst op de Vlaai. Dus hadden wij een traditionele white cube gemaakt met schilderijen en tekeningen aan de muur, geschilderd door een echt hondje – Tillamook Cheddar.' De bijdrage werd volgens Demeester door de organisatie niet op prijs gesteld.

'Zorg dat niet iedere kunstenaar dat ene eitje legt, maar maak er met zijn allen één grote omelet van'
– Ann Demeester,
directeur van De Appel

'Je moet het wel over dat kermisgehalte van de Vlaai hebben,' zegt Demeester stellig. 'Alles beweegt, alles spint, draait, maakt geluid. Er is zoveel te zien dat je het zicht kwijtraak op de kunst zelf. Daarbij komt dat de kunst op de Kunstvlaai vooral een gimmick is – helemaal in de geest van het Sandberg Instituut. Kunst mag best leuk zijn, maar

niet alléén maar leuk. Het is prachtig dat de Kunstvlaai een dagje uit is. Prachtig dat je er met je kinderen naartoe kunt. Prachtig dat er een ander publiek dan het "traditionele" kunstvolk op af komt. Maar wil de Vlaai in de toekomst een rol van betekenis blijven spelen, dan denk ik dat de organisatie twee richtingen uitkan.'

Demeester telt op haar vingers af: 'Eén: men maakt de Vlaai serieuzer, met een scherpere selectie van kunstenaars, en men stelt een curator aan, geen producent zoals nu – liefst iemand uit het buitenland die geen enkele betrokkenheid heeft bij welk kunstenaarsinitiatief of welke tweedefase-opleiding dan ook.' (Enthousiast) 'Maak dan met dertig of veertig kunstenaars één Gesamtkunstwerk in de Gashouder. Dan wordt het een soort van revival van de fluxus-happening. Zorg dat niet iedere kunstenaar dat ene eitje legt, maar maak er met zijn allen één grote omelet van.'

'Het is goed om in een periode waarin de ernst zo wordt gevierd, een plek te maken waar kunst zichzelf ondanks alles relativeert' – Lex ter Braak,
directeur Fonds BKVB

'Twee: kies nog radicaler dan nu voor het dolgedraaide format. De kermis van de Kunstvlaai is tegelijkertijd ook de zwakte – maar niet als je die kermis nog radicaler en ruimer opvat. Laat daarom amateurkunst toe op de Vlaai, nodig de lokale handwerkclub uit. Maak een tentoonstelling zoals de jaarlijkse Summer Exhibition van de Royal Academy in Londen. Begin de discussie over wat nu precies het verschil is tussen hoge en lage kunst, en over de vraag wat dat dan eigenlijk is: kunst.' Je hóórt Lex ter Braak, directeur van het Fonds Beeldende Kunst, Vormgeving en Bouwkunst, door

de telefoon zijn hoofd schudden. 'Nee, daar zie ik niets in. Ik vind het variété-karakter van de Kunstvlaai héél, héél belangrijk. Het is juist goed om in een periode waarin de ernst zo wordt gevierd, een plek te maken waar kunst zichzelf ondanks alles relativeert. Bovendien: iedereen heeft het toch over kunst die zich moet openstellen? Nou, dat gebeurt op de Kunstvlaai. En het gevolg is dat er een heel ander publiek op af komt, heel veel verschillende soorten publiek. De betekenis van de Kunstvlaai is heel groot: de Vlaai brengt jonge kunstenaars bij elkaar van wie je meestal nog nooit hebt gehoord. Daar zitten jolige, soms goede, soms hele slechte kunstenaars tussen. Maar dat mag. Mensen moeten zelf hun weg maar vinden.'

'Zoveel kunst, zoveel kunstenaars, zoveel energie, inspiratie en creativiteit op één plek – dat zie ik de Sint Joost of het Piet Zwart Instituut in Rotterdam nog niet doen' – Ad van Rosmalen,
tentoonstellingsmaker en studieleider
Sint Joost Breda en Akademie voor
Kunst en Vormgeving Den Bosch

Ook Ad van Rosmalen, studieleider van afdeling beeldende kunst aan de Sint Joost in Breda en de Akademie voor Kunst en Vormgeving in Den Bosch, gelooft juist sterk in de kracht van de Kunstvlaai, zoals ze nu is. 'Het is een geweldige jamboree,' zegt Van Rosmalen opgewekt vanachter de koffie in een Amsterdams café. Van Rosmalen maakte in 2004 een aparte thematentoonstelling op de Kunstvlaai, met werk van kunstenaars die een startstipendium van het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst hadden gekregen. 'Ik wilde een stille route door de kakofonie van de Kunstvlaai heen. Een parcours waar het pu-

bleik de rust vond om naar de kunst te kijken. Dat lukte,' zegt hij tevreden.

Van Rosmalen is een groot bewonderaar van de Kunstvlaai. 'Het is ongelooflijk dat het Sandberg Instituut onder leiding van Jos Houweling de organisatie steeds weer voor elkaar krijgt. Zoveel kunst, zoveel kunstenaars, zoveel energie, inspiratie en creativiteit op één plek – dat zie ik de Sint Joost of het Piet Zwart Instituut in Rotterdam nog niet doen.' Hij lacht: 'In Breda hebben we vijftig kunstenaars, van wie er drie getalenteerd zijn – en de rest is gewoon lui.' Bovendien, zegt hij: 'De Kunstvlaai wordt onbetaalbaar als je het anders gaat organiseren. Dan moet je ineens een apart kantoor huren, iemand in dienst nemen die de telefoon aanneemt, die de administratie doet – terwijl nu: als wordt alles als het ware tussen neus en lippen door op het Sandberg zelf gedaan.'

Ook Ter Braak looft de verbondenheid die er tussen Sandberg Instituut en Kunstvlaai bestaat. 'Dat is een heel natuurlijke verbinding. Omdat de Vlaai is bedacht door Jos Houweling van het Sandberg. Het is prachtig dat die twee grootheden elkaar gevonden hebben. Die twee moet je helemaal niet uit elkaar willen halen. Tel je zegeningen en ga alsjeblieft niet kinderachtig formalistisch doen en zeggen: het Sandberg is een onderwijsinstelling, dus zij mogen geen geld ontvangen uit cultuurpotjes voor de organisatie van een evenement als de Vlaai.'

Het belang van de Kunstvlaai schuilt volgens Van Rosmalen niet zo zeer in het feit dat op de Vlaai actuele kunstdiscussies worden gevoerd. 'Er is een groot verschil tussen wat actueel is voor kunstenaars en wat actueel is in het kunstdebat. Kijk je bijvoorbeeld naar beeldhouwkunst, dan zie je dat daar op het ogenblik sterk een revival aan de gang is van abstracte kunst. Het effect van Tom Claassen, vijf, zes jaar geleden, is aan het weggebben. Maar let wel: dit is een kunstdiscussie, niet een discussie die per se voor kunstenaars actueel is.'

Het belang van de Kunstvlaai is voor Van Rosmalen dan ook even simpel als duidelijk: 'Op de Kunstvlaai komt een hele stoet kunstenaars, ex-studenten en studenten voor niks helpen opbouwen. Op de Kunstvlaai heerst niet de houding van: ik hang mijn werk op en vertrek weer. Je wordt als kunstenaar wel gedwongen om je met het werk van een ander te verhouden. Heel an-

ders dan een festival als IMPAKT in Utrecht, dat toch erg high brow is en anoniem.'

Jonge kunstenaars - is Van Rosmalens ervaring - spreken over de Vlaai, reizen spontaan naar Amsterdam af, en voor de kunstenaars die meedoen, betekent de Kunstvlaai vaak de eerste schreden op het pad van tentoonstellen. 'Meestal zie ik de kunstenaars na afloop van de Vlaai nog zo'n drie, vier dagen naschudden,' zegt Van Rosmalen. 'Niet omdat ze nu zulke geweldige kunstwerken hebben gezien, maar omdat ze mensen hebben leren kennen, omdat hun werk gezien is, omdat ze een uitnodiging hebben gekregen voor een tentoonstelling elders.'

'Ik vind helemaal niet dat kunst op de Vlaai ondersneeuwt. Andere beurzen zouden juist een voorbeeld aan de Kunstvlaai moeten nemen' – Gijs Frieling, beeldend kunstenaar en directeur W139

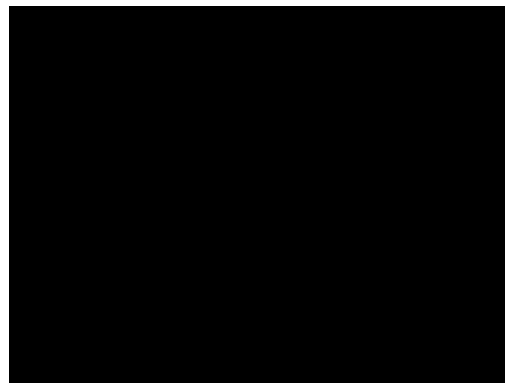
Serius. Moet de Kunstvlaai serieuzer? Moet er beter en duidelijker geselecteerd, zodat we in de toekomst niet langer struikelen over meligheid? Demeester is daar dubbel in. Bronwasser knikt van ja. 'Sommige kunstenaarsinitiatieven maken er nu een potje van,' zegt Bronwasser. 'Ik zou besluiten: toon per initiatief maar één kunstenaar. Laat gegadigden veel langer van tevoren een voorstel indienen en stel een curator aan, liefst iemand van buiten die de gekte van de Kunstvlaai begrijpt, die streng selecteert, met de botte bij vanzelfsprekende verbanden loskapt en gewoon een heel mooie tentoonstelling maakt. Nu bestaat de merkwaardige situatie dat studenten van het Sandberg Instituut die willen meedoen aan de Kunstvlaai wél aan een selectie worden onderwor-

pen, terwijl de kunstenaarsinitiatieven volstrekt vrij zijn.' Bronwasser lacht. 'Maak aan iedereen duidelijk dat het belangrijk is om jezelf goed te presenteren. Kunstenaars kunnen soms zo verwend zijn: ze komen op het laatste moment aankakken, leveren geen catalogusteksten aan en zijn boos als niet iedereen naar hun pijpen danst. Wie zich zo opstelt, doet dus niet mee.'

Van Rosmalen twijfelt: 'Ik zou het jammer vinden als het supermarket-effect van de Vlaai verdwijnt.' Ook Frieling is geen voorstander van inhoudelijke verzwaring. 'Ik zie helemaal niet de nadelen van deze event-achtige structuur. Ik vind helemaal niet dat kunst op de Vlaai ondersneeuwt. Andere beurzen zouden juist een voorbeeld aan de Kunstvlaai moeten nemen. Er wordt hier ontzettend veel tijd en aandacht aan individuele kunstenaars besteed. Er wordt bepaald niet met de pet gegooid.'

Wel ziet Frieling een andere lokatie dan de Westergashouder in de toekomst voor zich. 'Het zou het beste zijn als de Kunstvlaai onderdeel werd van de Kunstrai. Het zou een enorme impact geven als de Kunstvlaai in zo'n enorme hal van de Rai terecht kon en daar net zo'n rotzooi, net zo'n gevoel van overvloed kan genereren, als in de Westergasfabriek. Het zou de Rai enorm veel credit geven en het zou het publiek van de ene beurs ook naar de andere trekken. Ik vrees dat de Kunstrai, of Art Amsterdam zoals het nu heet, het ondanks alle goede bedoelingen niet gaat redden. Er is gewoon te weinig spirit. De gekte van kunst ontbreekt er.'

Bronwasser: 'Het is prachtig dat die gekte in al haar verschijningsvormen op één plek bij elkaar wordt gebracht. Wees eerlijk: wie reist er nu naar Leeuwarden of Eindhoven af, om daar een piepkleine, maar prachtige presentatie van een totaal onbekende kunstenaar te bekijken?' ■

De toekomst van de Kunstvlaai

Een onderzoek naar het reilen en zeilen van de Kunstvlaai

door Vinken en van Kampen

Onderzoeksrapportage

De subsidiegevers hebben aan de organisator van de Kunstvlaai, het Sandberg Instituut, gevraagd wat de toekomst is van de Kunstvlaai. Wordt het tijd voor een meer zelfstandige Kunstvlaai? Dat is een goede vraag omdat nu, na zes edities, een traditie gevestigd lijkt. Op welke gronden meent de Kunstvlaai nog steeds actueel en relevant te zijn, en dat te kunnen blijven?

Om die vragen te beantwoorden hebben Vinken en Van Kampen op verzoek van het Sandberg Instituut tijdens Kunstvlaai 6 (2006) een aantal deelnemers (kunstenaars en vertegenwoordigers van kunstinstellingen), niet-deelnemers, betrokkenen en bezoekers om hun mening gevraagd. Op de Kunstvlaaiwebsite is opgeroepen om een mening te geven en er is een e-mailing verstuurd, gericht aan alle deelnemers. Uit de resultaten hiervan is een aantal dominante meningen genoteerd en op basis daarvan een aantal aanzetten gegeven voor toekomstscenario's.

Voor de tweede fase van het onderzoek hebben wij deze voorgelegd aan een aantal stakeholders van de Kunstvlaai. In gesprekken met hen werd ingegaan op de specifieke band die de betrokkenen met de Kunstvlaai hebben en wat volgens hen belangrijk zou zijn om in de toekomstplannen en -scenario's mee te nemen.

Net als uit de reacties tijdens en op de Kunstvlaai zelf bleek uit deze gesprekken een grote waardering voor de Kunstvlaai en waar ze voor staat. Aan de legitimiteit en opportuniteit van de Kunstvlaai wordt niet getwijfeld, wel kwam er feedback over mogelijke verbetering.

Die richt zich vooral op twee aspecten, waarvan men voelt dat die nodig zijn: een steviger en meer heldere organisatiestructuur en een grotere (meer expliciete) inhoudelijke focus.

Deze rapportage begint met een schets van het veld van relaties waarbinnen de Kunstvlaai functio-

neert. Daarna volgen de uitkomsten, bevindingen en aanbevelingen die het resultaat zijn van het eerste en het tweede deel van het onderzoek.

Het krachtenveld waarin de Kunstvlaai zich bevindt

De Kunstvlaai, waarvan inmiddels zes edities zijn gehouden, begon in 1997 als 'bijlage' bij de KunstRai. De KunstRai zelf wilde aan de plannen van het Sandberg voor een tentoonstelling met 'andere kunst' geen onderdak bieden, daarom werd uitgeweken naar het Westergasfabriekterrein. De oorspronkelijke naam Niet de Kunstvlaai maakte duidelijk dat het ging om een alternatieve tentoonstelling, wellicht zelfs op te vatten als een tegententoonstelling. Het ging op de Kunstvlaai om de kunstenaarsinitiatieven, die zichzelf ook definieerden als een alternatief en 'eigen' podium voor kunstenaars, vanuit behoeften waarin door het galerie- en museumcircuit niet voorzien werd. Daarnaast bood de Kunstvlaai ruimte aan de voortgezette opleidingen van de kunstacademies, die in de jaren negentig opkwamen vanwege veranderingen in de structuur van het kunstonderwijs.

Tezamen lieten en laten deze instellingen zien 'welke kunst er aan zit te komen': de gepresenteerde kunstenaars zetten de eerste professionele stappen, ze komen net van de academie en/of hebben de eerste bekendheid in het kunstenaarsinitiatievencircuit. De opzet van de Kunstvlaai is altijd die van een beurs geweest: instellingen (en niet individuele kunstenaars) presenteren zichzelf. Het Sandberg Instituut nodigt een grote groep instellingen uit en selecteert daaruit de deelnemers op basis van artistieke voorstellen. De Kunstvlaai heeft dus een aantal 'relaties' die met haar bestaan verweven zijn en die bij het beschouwen van de toekomst van belang zijn. Dat zijn de kunstenaarsinitiatieven, de masteropleidingen, de 'jonge kunstenaar', de Westergasfabriek, het Sandberg Instituut, Art Amsterdam (voorheen de KunstRai), en de fondsen.

Wat zijn de kenmerken van die relaties en wat zijn ontwikkelingen waarmee de Kunstvlaai rekening zou moeten of kunnen houden?

Initiatieven

In het kunstenaarsinitiatievenveld hebben de afgelopen tien jaar veranderingen plaatsgevonden. Het begrip kunstenaarsinitiatief heeft zich verruimd en betekent niet meer dat wat het bij aanvang in de

jaren zeventig betekende. Enerzijds hebben de bestaande initiatieven zich ontwikkeld en veranderd, anderzijds zijn er nieuwe initiatieven gekomen die andere invalshoeken hebben of op een andere manier georganiseerd zijn.

Andere ontwikkelingen binnen de kunst hebben hier mee te maken: toenemende internationalisering en mobiliteit van kunstenaars, multidisciplinariteit en nieuwe media, veranderingen in het kunstonderwijs, veranderingen in de manier waarop kunstenaars zich organiseren en aan elkaar verbinden. De Kunstvlaai heeft die ontwikkelingen meegemaakt, en - als het goed is - reflecteert ze die ook in wat er tijdens de Kunstvlaai (en in het verloop van opeenvolgende Kunstvlaaien) te zien is. Iedere editie zijn er nieuwe deelnemers onder de initiatieven. Nieuwe (soorten) initiatieven worden actief uitgenodigd om zich aan te melden.

Opleidingen

De masteropleidingen (voortgezette opleidingen van de kunstacademies) maken tijdens de Kunstvlaai presentaties met werk van studenten. Net als de kunstenaarsinitiatieven zijn zij dus leverancier van jonge kunstenaars. Als grotere instellingen hebben ze een zeker belang voor de bekostiging van de Kunstvlaai. In 2006 waren er vijftien masteropleidingen vertegenwoordigd, waaronder ook instellingen uit het buitenland (Glasgow, Berlijn, Xiamen, Canada, Gent). Incidenteel maakte ook het Fonds BKVB een parallel-tentoonstelling met werken van kunstenaars die recent een subsidie kregen.

Jonge kunstenaars

Voor de jonge kunstenaar, die verbonden is aan een kunstenaarsinitiatief of masteropleiding, is de Kunstvlaai een belangrijk (eerste) podium. Het feit dat deze instellingen een korte tijd bij elkaar op dezelfde plek zijn betekent dat het verzamelde publiek voor deze kunstenaars veel groter is dan dat wat ze op een afzonderlijke plek zouden krijgen. Bovendien is dat publiek heel welwillend en heeft het de goede samenstelling. Zelf heeft het publiek er ook voordeel van: je kan in één keer het werk van een grote hoeveelheid jonge kunstenaars zien, waarvoor je anders het hele land zou moeten afreizen. Die focus op en aandacht voor de jonge kunstenaar lijkt een typisch Nederlands gegeven te zijn. In het buitenland bestaat er niet zoiets als de

Kunstvlaai. Ze is ontstaan uit - en functioneert nu in - een constellatie die kenmerkend is voor de kunstwereld hier.

Partner

Kunstvlaai en Westergasfabriek zijn 'historisch' met elkaar verbonden. In de periode dat de Kunstvlaai daar plaats heeft gevonden maakte de Westergasfabriek een ontwikkeling door naar een formelere opzet als BV en cultuurpark. Kunstvlaai en Westergasfabriek zijn inhoudelijk en voor wat betreft sfeer op elkaar afgestemd, beide hebben in de loop der tijd een groei doorgemaakt. De Kunstvlaai profiteert van de grotere belangstelling die de Westergasfabriek is gaan genieten en van de verbeterde faciliteiten - tegelijk betekent het dat de kosten voor huur en voorzieningen zijn gestegen en dat men zich geconfronteerd ziet met meer regels (t.a.v. gebouwbeheer, brandweereisen, parkeren en openingstijden bijvoorbeeld). De Westergasfabriek is sinds 2006 partner van de Kunstvlaai.

Initiator

De Stichting Sandbergfonds is initiator en organisator van de Kunstvlaai. Iedere editie wordt er iemand aangesteld (extern) die samen met Jos Houweling (directeur Sandberg Instituut) en Marjo van Baar (stafmedewerker Sandberg Instituut) de coördinatie verzorgt. Verder worden voor het tentoonstellingsontwerp, de publiciteit, de techniek- en de buitenprojecten mensen aangetrokken. Tijdens de Kunstvlaai zelf worden er door Sandberg-studenten en vrijwilligers allerlei werkzaamheden gedaan: kaartverkoop, kaartcontrole, toezicht enzovoort.

Kunstbeurs

De relatie tussen de Kunstvlaai en Art Amsterdam is goed, uiteindelijk zitten de twee niet werkelijk in elkaars vaarwater, maar vullen ze elkaar aan. Art Amsterdam bedient het landelijke galeriecircuit, maar probeert zich ook internationaal te profileren en het accent te verschuiven van kwantiteit naar kwaliteit. Door de internationalisering in de kunstwereld is het belang van hoofdstedelijke kunstbeursen toegenomen, elke zichzelf respecterende hoofdstad heeft een galeriebeurs met daarbij een randprogramma van spin-offbeursen en activiteiten van andere kunstinstellingen.

De Kunstvlaai is met goede wil beschouwd als de Amsterdamse satellietbeurs. Art Amsterdam heeft

ambities om ook in de stad Amsterdam gedurende de beurs een eigen randprogramma te veroorzaken. Naar verwachting zullen de activiteiten in die week dus jaarlijks toenemen en mogelijk voor een groeiend (internationaal) bezoekersaantal zorgen.

Subsidiegevers

De Mondriaan Stichting en het Amsterdams Fonds voor de Kunst zijn de voornaamste subsidiegevers van de Kunstvlaai. In 2006 is daar Stichting DOEN bijgekomen. SKOR ondersteunt sinds twee edities een aantal buitenprojecten, verder ondersteunt het Stadsdeel Westerpark de Kunstvlaai, door de huur van het terrein tegen het laagste tarief te berekenen. De deelnemende instellingen betalen zelf hun presentatiekosten, verder zijn er inkomsten uit de entreegelden.

Met betrekking tot de voorwaarden van de subsidiegevers zijn er factoren waar de Kunstvlaai (in de toekomst) rekening mee dient te houden. Het gaat om drie cultuurfondsen, die geen onderwijsactiviteiten kunnen ondersteunen en de onderwijsmiddelen en cultuurmiddelen graag duidelijk gescheiden zien. Verder speelt het gegeven dat de Kunstvlaai een traditie wordt en inmiddels een aantal jaar draait een rol, want de subsidies komen uit bronnen voor incidentele activiteiten. Ten slotte hechten fondsen steeds meer belang aan zaken als publieksbereik, werving, het aanspreken van nieuwe publieksgroepen en de meetbaarheid van resultaten.

Interviews en enquête tijdens Kunstvlaai 6

Tijdens de Kunstvlaai van 2006 werden een dertigtal deelnemers en bezoekers ter plekke geïnterviewd. Daarnaast werd per e-mail een enquête gehouden.

Waardering

Bijna alle geïnterviewden hebben expliciete waardering voor het concept van de Kunstvlaai, niemand bevestigt dat het achterhaald zou zijn. De formule waarin kunstinstellingen een uitnodiging krijgen om binnen een toegewezen vloeroppervlak naar eigen inzicht een tentoonstelling te maken garandeert een vinger aan de pols als het gaat om het tonen van de nieuwste ontwikkelingen.

Must see

Bezoekers omschrijven de Kunstvlaai om die reden

als een must see, men komt er graag terug vanwege de goede herinnering aan de sfeer van eerdere edities. Soms komt die goede herinnering pas bij nader inzien tot stand, als men zich beseft dat er tussen de chaos en de melige of onbegrijpelijke werken wel pareltjes zaten en het toch geweldig is dat er zo'n podium bestaat. Veel mensen kunnen zich expliciet kunstwerken of kunstenaars van eerdere edities herinneren. De organisatie en de deelnemers die wij gesproken hebben kenmerken het publiek als ervaren kunstkijkers en voor een goed deel als kunstenaars of professioneel betrokkenen bij de beeldende kunstsector.

Streng

Er is geen kritiek op het uitnodigingsbeleid en de selectieprocedure. De organisatie wordt als professioneel ervaren, men heeft waardering voor het vermogen om van zo'n 'kruiwagen met kikkers' een geheel te smeden, met één uitstraling en sfeer. Sommigen hebben het organiserende team wel als streng ervaren als het gaat om de hoeveelheid vierkante meters of het toewijzen van de locatie. Sommigen moesten bij nader inzien hun voorgestelde project wat ambitieniveau betreft bijstellen door misverstanden, tijd-, ruimte- en/of geldgebrek.

Effecten

Deelname aan de Kunstvlaai leidt voor kunstenaars regelmatig tot uitnodigingen voor verdere optredens en tentoonstellingen: in het kunstenaarsinitiatievencircuit, maar ook in Witte de With, het Fries Museum, etc. De effecten werken lang door. Maar ook is belangrijk dat er een plek is voor je werk, dat er belangstelling voor is, dat je als jonge kunstenaar deel uitmaakt van een wereld die belangrijk wordt gevonden. Er is incidenteel verkoop van werk: bijvoorbeeld in 2006 negen chocoladebeeldjes door Mirjam Oosterbaan en de bulldozer van Maartje Korstanje aan een verzamelaar uit België.

Plek

De locatie staat bij niemand ter discussie, weinigen kunnen een andere plek suggereren. Wel wordt enkele keren 'het internet' als alternatieve of aanvullende locatie genoemd en een paar keer de noordelijke IJ-oever (NDSM). Het imago van het Westergasfabriekterrein sluit goed aan bij dat van de Kunstvlaai, maar niemand heeft een idee van de (gestegen) kosten van huur en de organisatorische

druk van het aanvragen van vergunningen en dergelijke.

Kunstenaarsinitiatief

Het is veel deelnemers en bezoekers vreemd dat de term kunstenaarsinitiatief een 'achterhaalde' benoeming zou zijn geworden. Uit de aard van anti-institutioneel vinden velen een categorisering overbodig en dus ook een discussie wat dan wel een kunstenaarsinitiatief is en wat niet. Men vindt dat op de Kunstvlaai hoe dan ook veel te zien is wat tot stand kwam dankzij de energie van kunstenaars die (ad hoc of meer formeel) samenwerken in een vorm.

De overeenkomst tussen de deelnemende instellingen is wel herkenbaar of liever gezegd 'voelbaar', echter moeilijker te omschrijven. Het valt meerdere deelnemers en bezoekers op dat succesvolle klassieke kunstenaarsinitiatieven als Casco, W139 en BAK afwezig zijn, sommigen vermoeden dat de Kunstvlaai voor deze meer 'geinstitutionaliseerde' instellingen een gepasseerd station is. De genoemde instellingen zijn in 2006 wel uitgenodigd maar konden om puur praktische redenen geen voorstel indienen.

Masters

De nadrukkelijke aanwezigheid in 2006 van voortgezette opleidingen van kunstacademies (met name het Frank Mohr Instituut) bevreedt enkele collega-deelnemers: 'Het moet geen veredelde eindexamententoonstelling worden'. De organisatie had budgettaire overwegingen dit te doen, en constateert ook dat hierdoor meer (internationaal) publiek werd aangetrokken (in het spoor van enkele buitenlandse academies die hebben geëxposeerd).

Herziening?

Er is bij deelnemers noch bezoekers het gevoel dat het basisidee van de Kunstvlaai aan herziening toe is. Het is voor hen niet per se nodig te bedenken wat de Kunstvlaai in de toekomst 'meer' kan zijn, er komt dan ook weinig concreet naar voren als toekomstschets. Deelnemers zijn veelal zelf aan het knokken om hun samenwerkingsverband (en werk) een toekomst te geven. Feitelijk lijkt er weinig interesse voor, of perspectief op, brede ontwikkelingen in de kunst te zijn.

De organisatie en ingewijden begrijpen wél dat om

organisatorische en budgettaire redenen verder gedacht moet worden dan consolideren van de succesformule. De Kunstvlaai is alleen te realiseren (met dit budget) dankzij de inzet van vrijwilligers en studenten - én de bedding in het onderwijs door het Sandberg Instituut. Van oudsher heeft de organisatie de reputatie dat ze met 'praktisch niks' zo'n grootschalige manifestatie kan realiseren. Maar zeker de laatste edities (met de nakende realisatie van het Cultuurpark) zijn de kosten, de hoeveelheid werk en verantwoordelijkheden enorm gestegen. Er werd en wordt gewerkt vanuit het idee dat de deelnemers daar zo weinig mogelijk van moeten merken.

Toekomstscenario's na gesprekken met belanghebbenden

Uit de eerste bevindingen werd een aantal voorzetsen gedaan voor toekomstscenario's voor de Kunstvlaai, deze zijn in individuele gesprekken met een aantal belanghebbenden besproken. Wat is wenselijk? Wat is haalbaar? Wat zijn de consequenties? Uit deze gesprekken destilleerden wij de volgende aanbevelingen.

Zelfstandig

De Kunstvlaai krijgt een zelfstandige organisatie en rechtspersoon. Daarmee wordt het Sandberg Instituut ontlast, wordt de (schijn van) troebelheid omtrent de 'scheiding der middelen' weggenomen (cultuurgeld en onderwijsgeld), professionaliseert de Kunstvlaai en kan de Kunstvlaai voor de toekomst zeker gesteld worden. Kansen: langere voorbereidingstijd, meer middelen binnenhalen, eventueel meer functies voor jonge kunstenaars en voor kunstinstellingen vervullen (meer activiteiten ondernemen). In acht nemen: de band met het Sandberg Instituut. Het 'op afstand brengen' van het Sandberg Instituut moet prudent gebeuren, zodat niet ook de jarenlange ervaring, het netwerk, de inzet van studenten, etc. verloren gaan. Verder het uitgangspunt 'kunstenaarsinitiatieven' handhaven. En: professionaliseren met behoud van de anarchistische sfeer ('in chaos bloeiende').

Meer focus

De Kunstvlaai krijgt meer focus door uit het ruime aanbod, op een andere wijze meer specifieke keuzes te maken. Dit kan door een persoon of groepje personen gedaan worden (jaarlijks wisselend, bij-

voorbeeld curatoren-in-opleiding, een buitenlander, mensen met gevoel voor de Vlaai), maar ook door een 'formule'. Voordeel van een persoon is dat de selectie niet bij de organisatie ligt, het persoonlijke is de verantwoording. Nadeel is de cultus die om zo'n persoon heen kan ontstaan en die eigenlijk haaks staat op 'de geest van de Vlaai'. Hoe dan ook: de persoon kiest instellingen/plannen, niet kunstenaars. Een formule omzeilt de curatorencultus. Kies bijvoorbeeld een beperkt aantal initiatieven en masteropleidingen uit voor dat jaar en laat hen elk nog een instelling uitnodigen. Zo ontstaat een inzicht in netwerken van dergelijke kunstinstellingen, elke aflevering is anders want de actualiteit zit 'm dan ook in het specifieke netwerk. Er zijn twee argumenten die spreken voor het inzetten op 'meer focus': ten eerste maakt het de deelnemende instellingen scherper, deelname wordt iets begeerlijks; ten tweede biedt het bezoekers meer houvast. In acht nemen: de Kunstvlaai heeft een 'kritische massa' nodig om de Kunstvlaai te blijven. En wederom: richting geven met behoud van de anarchistische sfeer.

Keuzes

Keuzes zoals wij die in de voorzetten aangaven - bijvoorbeeld kiezen voor 'internationaal', of een keuze maken voor initiatieven óf masteropleidingen, of het verbreden van de Kunstvlaai met andere disciplines zoals film en theater - moeten voortvloeien uit de inhoudelijke keuzes die bij 'meer focus' worden gemaakt. In het voorbeeld van een formule waarin netwerken zichtbaar worden, vallen die keuzes vanzelf op hun plek. Een kunstenaars-initiatief nodigt dan bijvoorbeeld een bevriende organisatie uit Duitsland uit, of kiest voor een club van dansers of filmmakers. Ook de eventuele samenwerking met andere festivals kan voortvloeien uit de richting die aanvankelijk gegeven wordt.

Westergas

Het Westergasfabriekterrein is de beste plek voor de Kunstvlaai. De relatie tussen beide heeft een traditie en is een inhoudelijke match, als zodanig herkenbaar voor iedereen. Geluiden dat het terrein sinds de verbouwing - en ook de Vlaai - te 'netjes' is geworden, worden door de partijen die wij spraken niet beaamd (men merkt op dat het juist de jonge kunst is die netjes is geworden). Wel is het een realiteit dat de kosten voor het verblijf op het

Westergasfabriekterrein steeds hoger worden, daarbij wordt het steeds formeler (regels m.b.t. laden en lossen etc.). De Westergasfabriek zou overigens graag op meer fronten samenwerken met de Kunstvlaai of de organisatie erachter, iets waarvoor bij een zelfstandige organisatie meer ruimte zou zijn. Zowel Westergasfabriek als stadsdeel zijn zeer positief over de Kunstvlaai voor hun eigen imago en als publiekstrekker (van publiek buiten het stadsdeel).

Stedelijke manifestatie?

Een adoptie van de Vlaai door de stad Amsterdam (stedelijke manifestatie) lijkt op korte termijn geen reële optie, maar er is wel ruimte voor de Kunstvlaai om zich een plek toe te eigenen binnen de plannen die Art Amsterdam en de gemeente hebben om tijdens de kunstbeurs een kunstweek in de hele stad plaats te laten vinden. Grote kunst- en designbeurzen (bijvoorbeeld de Salone del Mobile in Milaan) hebben altijd een 'satellietbeurs', die zich zowel afzet tegen de grote beurs als er van mee profiteert. De Kunstvlaai kan die rol meer naar zich toe trekken en op die manier meer gaan samenwerken met Art Amsterdam.

Als de Kunstvlaai een zelfstandige organisatie wordt zou financiering vanuit het Kunstenplan van Amsterdam voor de hand liggen. Dat is echter een lastig traject dat een hoop werk met zich meebrengt en een onzeker resultaat heeft. Advies is om dan heel grondig, zorgvuldig en 'autonoom' te formuleren wat de kernactiviteit wordt van de Kunstvlaai.

Voor wat betreft de timing: aan de eerste uitgangspuntennota van de Kunstraad wordt op dit moment gewerkt. De volgende Kunstvlaai (2008) vindt juist plaats op het moment dat de adviezen door de Kunstraad worden gemaakt.

Kunst en onderwijs

De vermenging van kunstinstellingen en masteropleidingen heeft voor de mensen die we spraken iets redelijk vanzelfsprekends. Op de Kunstvlaai zelf wordt er geen scheiding ervaren, beide leveren de jonge kunstenaars voor wie de Kunstvlaai het podium is. De Kunstvlaai 'profiteert' van jonge aanwas, maar de masteropleidingen profiteren ook van de Kunstvlaai voor hun eigen onderwijs.

Op het niveau van de financiering is die vermenging lastiger, voor subsidiënten zouden die middelen

(onderwijs en cultuur) liefst gescheiden moeten blijven. De Kunstvlaai is bij uitstek een evenement waar het samenkomen van deze terreinen aan de orde is, een keuze maken voor een van de twee om redenen van financiering zou vreemd zijn. Met een zelfstandige organisatie zouden in elk geval de middelen helderder gescheiden kunnen worden.

Platform

Mogelijk zou de organisatie zelfs een rol op zich kunnen gaan nemen in het veroorzaken van meer samenwerking en cohesie tussen de Nederlandse masteropleidingen. Een 'platform verenigde masteropleidingen' zou bijvoorbeeld een sterke drager kunnen zijn voor de Kunstvlaai, analoog aan de positie die het Sandberg nu heeft. De Kunstvlaai zou dan nog steeds een beroep kunnen doen op studenten, maar dan die van alle masteropleidingen. De subsidiënten worden dan duidelijk en uitsluitend aangesproken op het kunstinstellingendeel. Een dergelijke insteek moet uiteraard zorgvuldig vormgegeven worden in de stichtingsopzet.

Groter beroep op fondsen

Het verzelfstandigen en meer richting geven van de Kunstvlaai, alsmede het steeds meer vanzelfsprekend (als 'voorwaarde' voor subsidie) worden van het opzoeken van een groter publiek (hogere communicatiekosten), betekent dat de Kunstvlaai niet meer gerealiseerd kan worden voor het budget waarmee dat tot nu toe mogelijk was (in 2006 was dat 110.000 euro).

Er is veel verbazing en bewondering over het feit dat er met zo weinig middelen zo veel gedaan kan worden en dat dat steeds weer in zo'n korte tijd lukt. Het is belangrijk dat partners, ondersteunende instanties en fondsen dat beseffen - datgene wat de Kunstvlaai meer zou kunnen zijn zal ook meer gaan kosten: er zal een groter beroep op hen moeten worden gedaan.

Dit onderzoek is gedaan in opdracht van het Sandberg Instituut. Tekst en onderzoek: Vinken en van Kampen (Jaap Vinken en Martine van Kampen), Amsterdam. Met dank aan Marjo van Baar en Jos Houweling. Maart 2007. ■

Begroting Kunstvlaai	Schatting
Personeel	
Directie	8.000,00
Coördinator 1	9.000,00
Coördinator 2	9.000,00
Coördinator buiten	3.500,00
Opbouwcoördinator	5.000,00
Opbouw/afbouw ploeg	8.000,00
Electricien 2 personen	4.000,00
Subsidie en sponsorwerving	8.000,00
Suppoosten	6.000,00
Catering	2.000,00
Schoonmaak	1.000,00
Accountant	1.000,00
	€ 64.500,00
Bureaunkosten	
Huur kantoor	2.250,00
Porti	750,00
Telefoonkosten	750,00
Reis/verblijfskosten organisatie	600,00
Vergunningen	3.000,00
Verzekering?	4.000,00
Andere kantoorkosten/onvoorzien	1.000,00
	€ 10.100,00
Uitvoeringskosten	
Huur	40.000,00
Huur park	2.500,00
Inrichting/tentoonstellingontwerp	35.000,00
Apparatuur	10.000,00
Water / licht	1.500,00
Electriciteitsmateriaal	4.000,00
Containers	2.500,00
Onvoorzien	1.000,00
	€ 96.500,00
Begeleidende presentatie	
Ontwerpkosten	3.000,00
Productie kosten	2.000,00
Drukkosten	4.000,00
	€ 9.000,00
Communicatie/Promotie	
Marketing / advertentie	4.000,00
Flyers	2.500,00
Affiches	2.000,00
Website + ovo	3.000,00
	€ 11.500,00
Totaal	€ 191.600,00
Onvoorzien 10%	19.160,00
Totaal	€ 210.760,00

In deze, speciaal aan de Kunstvlaai gewijde Verenigde Sandbergen, vijf kunstenaars die ooit op de Kunstvlaai hun carrière zijn begonnen. Wat hebben ze eraan gehad? En wat doen ze nu? 4: Nicky Zwaan

De a-typische foto's van Nicky Zwaan 'Mijn balboekje zat voor de Kunstvlaai al vol'

door Bregtje Schudel

Het startersatelier van kunstenaar Nicky Zwaan op het KNSM-eiland is bezaaid met losse fragmentjes uit haar oeuvre. In de hoek staan de letterblokken van haar eindexameninstallatie, de muren hangen vol met foto's en ideeën en de tafels zijn overdekt met fonkelende dierenbroches voor een komend project. Ook de fotoserie die ze tijdens de Kunstvlaai 2004 tentoonstelde ligt er, opgestapeld tegen de muur. Ze had destijds voor de Kunstvlaai niets ingestuurd, in de tentoonstelling Uitgelicht 04 was ze een van de uitverkorenen met een startstipendium van de BKVB.

Fragments of reality: The unavailability of form uit 2003 bestaat uit achttien foto's, gewoon thuis geschoten vanuit haar raam op de Paleisstraat, waarin mensen en dagelijkse objecten worden teruggebracht tot een vormenspel. De foto's vallen uit de toon bij het eerdere werk van Zwaan, die daarvoor foto's enthousiast ensceeneerde en manipuleerde.

Het was geen bewuste koerswijziging, vertelt Zwaan. 'Toen ik de foto's nam wist ik eigenlijk nog niet dat ik aan het werk was. Het was een zware periode in mijn leven. Meestal vind ik het leuk deel te nemen aan het leven door installaties te maken, maar toen had ik er even helemaal geen zin in. Ik voelde me erbuiten staan, meer een toeschouwer dan een deelnemer. Dat zie je in de foto's terug.'

Reacties kreeg Zwaan vooral over het medium dat ze gebruikte. 'Ik weet nog wel dat mensen het grappig vonden dat ik foto's liet zien. Bij galeries doe ik dat namelijk bijna nooit, ik maak liever optimaal gebruik van de ruimte met installaties waar mensen doorheen kunnen lopen en waar ze deel van uit kunnen maken.' De Kunstvlaai zelf herinnert ze zich vooral als heel veel en heel gefragmenteerd. 'Bij een solotentoonstelling is je werk alles omvattend, op zo'n Kunstvlaai is alles

veel vluchtiger, ben je één hokje van de honderd.'

Veel extra effect had haar expositie op de Kunstvlaai dan ook niet. Haar balboekje zat ook daarvoor al vol. Daarnaast hield ze veel dingen af. 'Er werd me verteld dat ik na mijn opleiding in een zwart gat zou vallen. Daar keek ik eigenlijk wel naar uit. In plaats daarvan kreeg ik juist duizenden aanbiedingen. Daar werd ik door overdonderd. De eerste twee jaar waren toch iets te vol. Ik heb me in die tijd daarna dan ook veel op de theorie gestort en weinig tentoonstellingen gedaan.'

Van de teruggetrokkenheid van toen is inmiddels niets meer te zien. Zwaan richt zich weer op installaties, vooral in de openbare ruimte, waar kunst niet zo vanzelfsprekend is. 'Ik ben in mijn werk heel veel bezig met natuurverschijnselen, maar dan net in een ander perspectief. Zoals een regenboog bij nacht, wat tegelijkertijd vreemd en vertrouwd is. Zulke dingen doe ik liever in de openbare ruimte, waar de verwachtingen weer heel anders zijn dan in musea. Daar denken mensen al snel "O, wat leuk, een kunstwerk", terwijl ik juist wil dat mensen het op zichzelf betrekken.'

Toekomstige projecten heeft Zwaan genoeg. In Venlo vindt af en toe de projectie van de regenboog plaats, net zo willekeurig als het natuurverschijnsel zelf. Ze werkt aan de aanleg van een kunstmatig sterrenstelsel aan de Amsterdamse grachten, aan een nieuwbouwproject in Amersfoort waar de kunstenaars al vanaf het begin bij de plannen worden betrokken en aan een installatie voor Galerie Diana Stigter. Daarnaast is ze samen met haar vriend en kunstenaar Joris Brouwers bezig met het ontwerpen van een nieuwbouwwoning in IJburg. Niet als openbaar kunstwerk, maar gewoon, om zelf in te wonen. 'Het is weer iets heel anders dan het bouwen van een installatie.' ■

In deze, speciaal aan de Kunstvlaai gewijde Verenigde Sandbergen, vijf kunstenaars die ooit op de Kunstvlaai hun carrière zijn begonnen. Wat hebben ze eraan gehad? En wat doen ze nu? 5: Guido van der Werve

Film nummer twee van Guido van der Werve Uitproberen zonder torenhoge verwachtingen

door Bregtje Schudel

's Ochtends kan ik niet opstaan, 's middags verveel ik me, 's avonds ben ik moe en 's nachts kan ik niet slapen.' Dat zegt Guido van der Werve, de maker en performer van film nummer twee (Just because I'm standing here doesn't mean I want to) uit 2003 vlak voordat hij door een auto wordt aangereiden. Een politiebuisje arriveert, gevuld met ballerina's die op straat hun dans uitvoeren op het kerstconcert van Arcangelo Corelli. Het slachtoffer blijft echter onbewogen.

Het is deze combinatie van verstilde emotie - soms tegen het lethargische aan - klassieke muziek en surrealisme waarmee Van der Werve bekend is geworden. Maar destijds betekende 'nummer twee' een breuk met zijn eerdere filmpjes. 'Daarvoor maakte ik vooral videoregistraties van performances, vrij eenvoudige one liner-achtige ideetjes,' vertelt hij in Café Krom in Amsterdam, een van de locaties uit zijn latere film nummer zes. 'Toen ik aan nummer twee begon raakte ik steeds meer geïnteresseerd in cinema. Ik wilde van de oneliners af en in mijn films een dialoog beginnen. Ik vond dat de directheid van muziek - ik heb een opleiding als klassiek pianist gehad - met de werkelijke emoties die het opwekt, vergelijkbaar was met die van cinema.'

Zijn inspiratie haalde hij uit zijn verblijf in Sint Petersburg, toen hij getuige was hoe een man op de snelweg door een auto werd geschept en later met een ambulance werd afgevoerd. 'Het enige zinnige wat ik toen kon bedenken was me gaan bezatten en naar een balletvoorstelling gaan.'

'Nummer twee' is ook de film die werd vertoond op de Kunstvlaai 2004, in de selectie Uitgelicht. Veel herinneringen heeft Van der Werve niet aan de Vlaai. 'Heb ik ooit op de Kunstvlaai gestaan?' vraagt hij eerst. Maar later wijt Van der Werve de verstrooidheid aan een vol tentoonstellingsschema. 'Het is

een luxeprobleem. Ik had het geluk dat ik al heel jong, al voor de Kunstvlaai, voor allerlei galeries kon gaan werken. Daarnaast is het heel makkelijk om je films gewoon naar allerlei festivals te sturen.'

Maar zelfs als zijn schema niet vol was geweest, betwijfelt hij of de Kunstvlaai de aangewezen plek is voor een carrière-move. 'Ik zie de Kunstvlaai vooral als een plek waar je op een ontspannen manier je werk kunt laten zien. Een laboratorium waar je als jonge kunstenaar dingen kunt uitproberen zonder dat er meteen torenhoge verwachtingen zijn. Daarnaast is het een soort kunstenaarsreünie. Als ik daar ben ken ik meestal 95% van de mensen. Ik merk ook dat een hoop kunstenaars daar mijn werk voor het eerst hebben gezien. Maar de Kunstvlaai als een platform voor een internationale kunstcarrière? Nee, dat denk ik niet.'

Voor Van der Werve begint zijn internationale carrière in ieder geval goed op gang te komen. In de afgelopen jaren waren zijn solotentoonstellingen te zien in Duitsland, Italië en Finland. In groepstentoonstellingen reizen zijn films ook al ver buiten de Europese grenzen. Qua films is hij inmiddels bij nummer acht aanbeland, waarin te zien is hoe hijzelf - als zijn eigen favoriete 'acteur' - voor een ijsbreker uitloopt. Binnenkort reist hij af naar de Noordpool voor de opnames van nummer negen. Voorlopig lijkt Van der Werve nog niet van plan van medium te wisselen. Toch betekent dit niet dat hij aan film vastzit. 'Dat is het mooie van kunst. Voor mij is het een soort huis waar ik alles in kan doen. Ik ben geen filmmaker, ik ben geen pianist, ik ben geen schrijver. Maar onder het koepeltje van kunst kun je een heleboel uitstapjes maken. Ik zou ook geen gewone 'filmmaker' willen zijn. Dan moet je je opeens druk maken over spanningsbogen en karakterontwikkeling. Dat lijkt me heel vervelend.' ■

De grappigste aanvragen voor deelname aan Kunstvlaai - door de jaren heen.

'N.B. de film kan zowel heen als terug bekeken worden.'

'Het plan dat ik had is helaas niet meer interessant om uit te voeren nu de Kunstrai in een andere periode dan Niet de Kunstvlaai plaats zal vinden.'

'Het voorstel is om de psychiatrische kliniek uit de film Dayton export/import ten toon te stellen op de Kunstvlaai. Wij maken een loopje van deze beelden waardoor de patiënten de hele tentoonstelling door dansen.'

'Heel lang heb ik gewerkt met en vanuit het begrip "communicatie". Alleen, achteraf gezien, kon ik niet zo goed met mijn eigen werk communiceren. Voor de Niet de Kunstvlaai 1998 wil ik een werkstuk maken waarin ik een vergelijking trek tussen het gevoel om tussen dingen/culturen in te zitten en nergens bij te horen en het gevoel om tussen die culturen in te zijn en als een overvloedige element te fungeren. Werktitel: Captain Yoghurt as a present.'

'Ik wil graag een stukje uit *EuroDyland* presenteren. Op een eiland van hout ziet u een decor van een kasteel. Het kasteel is 5 tot 6 meter hoog en 4 tot 5 meter breed. Achter het kasteel is een groep *EuroDyland* medewerkers bezig. Deze mensen bewegen echt, hiervoor heb ik 1 of 2 stopcontacten nodig.'

'Een groot zwembad gevuld met knuffels om in te duiken, een soort van ballenbak. Omringd door knuffels zwemmen in een zwembad, zoeken naar jouw lieveling, jouw knuffel. Deze kun je kopen. Eigenlijk is het knuffelbad een winkel.'

'Excuses voor het ontbreken van een plan bij het formulier'

'FRONT is een éénpersoons-kunstenaarsinitiatief te Hengelo. Dit jaar kwam tot nu toe in FRONT nog niets tot stand, wegens een nieuwe baan bij de plaatselijke Kunstenaarsvereniging.'

'Door allerlei door wintersport afwezige kunstenaars zijn wij nu pas in de gelegenheid onze aanmelding voor Vier de Kunstvlaai te verzorgen'

'Consortium stuurt u dit jaar onder het motto "Vlieg er eens in..." de nog zeer jonge Engelse kunstenaar Andrew Currie.'

'Fietseigenaren kunnen gedurende hun bezoek aan de Vlaai hun fiets in beheer geven aan de kunstenaars in de fietsenstalling. Deze zal bestaan uit een container, of een andersoortige mobiele unit, waar alle benodigdheden om een Amsterdamse fiets mee te verwennen aanwezig zijn.'

'Trilspinnen'

'Dode leeuw hangend aan een tuigje om zijn middel.'

'Tot mijn spijt ben ik genoodzaakt om mijn aanvankelijke plan van de elfensteen om praktische redenen even stop te zetten. In IJsland heerst op dit moment een extra strenge winter en de bewoners van de steen zijn in winterslaap en daar blijven ze voorlopig in. Op de buitenmuren wil ik geluidsboxen ophangen die geluiden van vogels verspreiden.'

'Zijn hilarische, spastische werk zal hij zelf komen installeren.'

'Ik loop rond in een witte jurk zoals in mijn vroegere werk als kraamverzorgster en trakteer de ouders en het bezoek op beschuit met muisjes. Als de laatste visite weg is kan ik aan mijn nieuwe werk beginnen.'

'Het concept van $2 + 2 = 4$ mag je laten varen.'

'Voor de Kunstvlaai wil ik vier filmpjes maken met Al Pacino in de hoofdrol. Ik ben zelf de andere hoofdrolspeler.'

'Jeroen Boomgaard zei: "Je werk is een vlucht." Yes it is, and I'm proud of it! In ieder geval voor nu dan...'

'Wij vragen u om een mooie, opvallende plaats voor dit grote talent.'

'Inderdaad, de Documenta is ook klein begonnen.'

'Natuurlijk willen wij weer deelnemen aan de inmiddels wereldberoemde Kunstvlaai. Om de inschrijfkarten is gevochten.'

'De goudvissen reageren hier waarschijnlijk op door allemaal rondjes te gaan zwemmen.'

'Ik hoop dat er plaats is want volgens mij wordt het een goede installatie. Ik bel in de week van 10 april nog om te weten of het door kan gaan.'

'Release your mind. Truth will come.'

Colofon:

Hoofdredactie Jos Houweling

Samenstelling en eindredactie

Lucette ter Borg

Vormgeving Katja van Stiphout

Correcties Lucette ter Borg/Su

Tomesen/Tim Leyendekker

Teksten Jos Houweling,

Merel Bem, Bregtje Schudel,

Tineke Reijnders, Lucette ter Borg,

Jaap Vinken, Martine van Kampen

Fotografie

o.a. René Levering (portretten),

Tilmann Meyer-Faje, Su Tomesen

Druk Drukkerij S.S.P. Amsterdam

De Kunstvlaai

p.a. Sandberg Instituut

Fred Roeskestraat 98

1076 ED Amsterdam

Tel 0031 20 5882400

www.kunstvlaai.nl

**K_nst
VI_..**

Cascades
#8
Multiplicity